

JAK

Jord Arbejde Kapital

Bladet

Deltag i JAK Danmarks åbne seminar

Gentænk fællesskabet
– lokalt og globalt

Se side 10

Bankerne kontrollerer udviklingen – på godt og ondt

I løbet af de sidste par år er det lykkedes at få sat fokus på bankernes særlige evne til at skabe penge, når de udsteder lån. Se side 6

Hvad er ægte kapital?

- JORD, som i udvidet forståelse er enhver form for råstof og ressourcer, vi alle har til rådighed,
- ARBEJDE er den bearbejdning, som vi udsætter råstoffer m.v. for.
- Og dermed får vi et slutprodukt, som er KAPITAL. Se side 4

JAK

JAK *Bladet*

Medlemsblad for JAK Danmark

Henvendelse til Landsforeningen:

Lis Poulsen, sekretær
Husumvej 5, 8600 Silkeborg
Tlf. 24 98 86 81
E-mail: landsforeningen@jak.dk

Ansvarshavende redaktør:

Lis Poulsen

Redaktionsudvalg:

Lis Poulsen. Tlf. 24 98 86 81
E-mail: jak-bladet@jak.dk
Uffe Madsen. Tlf. 40 36 31 75
E-mail: UffeMadsen@mail.tele.dk
Niels Erik Bach Boesen. Tlf. 20 23 63 47
E-mail: neb@bachboesen.dk
Martha Petersen. Tlf. 86 81 16 11
E-mail: mmp@folkesparekassen.dk
Eloneh Gaia Klit Malm, Tlf. 20 58 50 24
E-mail: klitmalm@yahoo.dk
Jens Thordal-Christensen. Tlf. 24 64 92 04
E-mail: kunst@jens-thordal.dk

Landsforeningens ledelse:

Eloneh Gaia Klit Malm, formand
Valmuevej 4, 8362 Hinnerup
Tlf. 20 58 50 24
E-mail: klitmalm@yahoo.dk

Kurt Poulsen, næstformand
Husumvej 5, 8600 Silkeborg
Tlf. 22 38 16 35
E-mail: kurtpoulsen47@gmail.com

Jens Thordal-Christensen
Vestergade 12, 8444 Balle
Tlf. 24 64 92 04
E-mail: kunst@jens-thordal.dk

Lasse Fonager Møller
Åvænget 12, 4990 Sakskøbing
Tlf. 27 21 78 53
E-mail: lafonager@gmail.com

Suppleanter:
Marianne Laursen, Constantiavej 15,
8586 Ørum Djurs

Erik Boesen
Havreballevej 3, Hem, 8660 Skanderborg

Udpeget af pengeinstitutterne:
Bo Nielsen, JAK Andelskassen Østervraa
Jesper Mørkenborg, Folkesparekassen

Svanemærket tryksag

I N D H O L D

- 3 Modet til at tage ansvar
Af Eloneh Gaia Klit Malm
- 4 Hvad er ægte kapital?
Af Uffe Madsen
- 6 Bankerne kontrollerer samfundsudviklingen – på godt og ondt
Af Rasmus Hougaard Nielsen
- 9 K
Af Chresten Heesgård Ibsen
- 10 Gentænk fællesskabet
JAK Danmarks åbne seminar
- 12 Det er min drøm
Af Michael Eis
- 16 WE Economy
Fra Peder Hesseldahls hjemmeside
Af Eloneh Gaia Klit Malm
- 20 Status over DJURS og den politiske 'imødekommenhed'
Af Jens Thordal-Christensen
- 22 Vi skylder ikke noget Vi vil ikke betale
Oversat med tilladelse fra forfatteren Charles Eisenstein
- 28 Ingen penge – kun tid
Af Eloneh Gaia Klit Malm
- 29 Nyt i Folkesparekassen
- 33 Har Danmark lært at redde banker?
Af Jan Christensen og Lars H. Nielsen

Forside foto: Jens Thordal-Christensen
Djurs pengeseddel

Nr. 1 udkommer primo januar 2018
Deadline 15. november 2017

Eftertryk velkommen
ved kildeangivelse.
Indholdet i de enkelte artikler
udtrykker ikke nødvendigvis
Landsforeningen JAKs
holdning.
Henvendelse ang. medlemskab,
abonnement, artikler og annoncer:

Redaktør
Lis Poulsen, Husumvej 5,
8600 Silkeborg
Tlf. 24 98 86 81
E-mail: jak-bladet@jak.dk

Modet til at tage ansvar

Af Eloneh Gaia Klit Malm, formand for JAK Danmark

Hvorfor skulle det nu pludselig kræve mod at tage ansvar – det er da naturligt at tage ansvar. Ja, det er det måske, hvis man tager ansvar i vanlig for-

stand, indenfor de rammer man plejer, indenfor det, der er normen i vores familier og i samfundet.

Men når det ansvar vi føler, vi skal tage til det fælles bedste, pludselig kræver noget andet og mere af os, end vi er vant til, så er det, at det bliver svært.

Træd i karakter og bidrag med det du brænder for, vær leder i dit eget liv og bidrag fra det sted i dig, hvor du står stærkt i orkanens øje. Du kan ikke tage ansvar og bidrage særlig meget, hvis du hvirvles rundt i kaos og ikke har ro på.

Så det første du altid skal tage ansvar for er, at du selv står stærkt (fysisk, mentalt og åndeligt) og dernæst forbinde dig med de mennesker og fællesskaber, som resonerer med dig. Og så er det lige netop, at vi kan noget, når vi på trods af en kaotisk verden og hverdag forbinder os til andre fra hjertet.

Fordi når vi gør det og samtidig forbinder os med det fælles bedste for øje, så skaber vi en åbning for samskabelse fra højeste niveau. Og her kan vi gå fra den individualisering, vi har kendt i mange år, hvor det er hver mand/kvinde for sig, som knækker individer – til at løfte i fællesskab i en struktur af "en for alle – og alle for en", hvor vi også løfter og styrker individet i fællesskabet.

Vi bliver nødt til at erkende at "ikke alle kan alt, men alle kan noget, og sammen kan vi alt".

Her i starten af november holder vi i JAK Danmark igen i år et 2-dags seminar, og denne gang vil der være fokus på, hvordan vi i praksis kan skabe lokale og globale forpligtende fællesskaber, som bringer uvurderlig værdi til fællesskabet og den enkelte. Vi får besøg af "Mr. Timebanking", Martin Simon fra England, som har startet et væld af lokale tidsbanker.

Det med at tage ansvar er ikke noget, vi skal forvente kommer til os fra systemet eller fra Christiansborg – det er noget vi selv skal ville, og noget vi selv skal sætte i gang. Tidsbanker er en af de mange veje til at skabe mere tillid og nærvær i samfundet og ikke mindst bæredygtig vækst.

FØLG JAK DANMARK PÅ:

Facebook: jakdanmark

web: www.jakdanmark.dk JAKs nyhedsbrev

Hvad er ægte kapital?

Af Uffe Madsen

Ordene bag bogstavskombinationen JAK er velkendt i nationaløkonomien og er betegnelsen for de tre produktionsfaktorer:

- **JORD**, som i udvidet forståelse er enhver form for råstof og ressourcer, vi alle har til rådighed,
- **ARBEJDE** er den bearbejdning, som vi udsætter råstoffer m.v. for.
- Og dermed får vi et slutprodukt, som er **KAPITAL**.

Slutproduktet af processen kan f.eks. være et hus, hvor råstofferne, hovedsageligt i form af træ og mursten, resulterer i et færdigbygget hus, som er kapitalen.

Et andet eksempel kan være landmandens dyrkning af jorden med slutresultatet korn, som videreforarbejdes af mølleriet til mel. Produktet sælges videre til bageriet, hvor melet nu er råstoffet og gennem bearbejdning ender som brød, der er bagerivirksomhedens kapital.

Der er på denne måde opstået mange former for råstoffer. Nogle er det endelige slutprodukt f.eks. i form af bygning, og andre er i løbende forarbejdning og indgår i produktionen i en række forskellige led som f.eks. kornet, der ender som brød.

Denne form for kapital kaldes også **Realkapital**, og det adskiller sig væsentligt fra det, som vi normalt omtaler som kapital – nemlig en større sum penge eller andre finansielle værdier som aktier og obligationer, der kan opgøres i penge. Denne form for kapital benævnes mere præcist som **Finanskapital**.

Realkapitalen er samfundets egentlige værdi, og Finanskapitalen er udelukkende et middel til at få produktionen til at fungere. Pengene i form af Finanskapital er nødvendig for dels at finansiere ejerskabet af jord, bygninger, produktion m.v., og dels for at købe og sælge de varer, som produceres.

Set i dette lys bør der være en størrelsesmæssig sammenhæng mellem de to former for kapital. En vis størrelse Realkapital kræver en tilsvarende størrelse Finanskapital for at kunne finansiere produktionen. Bliver Finanskapitalen for lille, vil det hæmme produktionen, og er der modsat for stor Finanskapital sker der en overophedning i økonomien. Det er også Realkapitalen, som danner sikkerheden for Finanskapitalen.

Penge, aktier og obligationer har ingen værdi i sig selv – de har kun værdi i form af den samfundsskabte produktion.

Gennem tiden har Finanskapitalens rolle været stigende, og er i dag langt større end de værdier, som den er sat i verden for at understøtte. Finanskapitalen har overtaget den primære rolle i samfundet, og dermed opstår der en ubalance, idet sikkerheden bag Finanskapitalen ikke længere er til stede.

Ubalancen kommer til udtryk i prisbobler, som vi ser indenfor aktier, prisen på fast ejendom og selv værdien af de penge, som er i cirkulation. Værdien af aktier og fast ejendom afgøres af udbud og efterspørgsel. Værdien af en aktie er i dag løsrevet fra den værdi, som ligger bag den pågældende aktie i form af en virksomheds produktion. En aktiekøber investerer i den pågældende aktie i en forventning om, at den med tiden stiger i værdi, og når tilstrækkeligt mange har samme forventning, så stiger værdien også. Det samme gør sig gældende for prisen på fast ejendom.

Mindre justeringer af priserne sker løbende, og det tilpasses uden de store problemer. Fra tid til anden sker der dog nogle store tilpasninger, når prisboblen springer. Vi så det sidst i 20'erne, hvor aktiemarkedet kollapsede med en efterfølgende global depression til følge. Vi så det igen i 2007 med store fald i aktiekurser og priser på fast ejendom. Begge gange så vi, hvordan hele det finansielle system var bundet op på urealistiske forventninger til værdierne, og der blev tabt store formuer hos ejerne af Finanskapitalen. Samfundet måtte træde til, og i form af forskellige støtteordninger blev bankerne reddet fra et kollaps. Dem, der ikke blev reddet, var de mange private mennesker, som havde købt fast ejendom til bolig og ikke med spekulation for øje. De oplevede pludselig et fald i værdien på ejendommen til et niveau, hvor gælden ofte var langt større, og de blev på den måde stavnsbundet til ejendommen.

Dem, der går ind i spekulative forretninger som f.eks. køb af aktier, valuta og fast ejendom med salg eller udlejning for øje, er bevidst om den risiko, de løber, og de må være parate til at tage et tab. Modsat forholder det sig med ejendomskøberen, som har anskaffet ejendommen til bolig, men de bliver ramt på samme måde som spekulanten.

Hvis vi ønsker et samfund, hvor der er balance mellem Realkapital og Finanskapital, er det nødvendigt, at der kommer en styring af pengesystemet. Når skabelsen af samfundets penge er lagt i hænderne på private banker, som har til formål at maksimere deres indtjening, vil der altid opstå ubalance, som borgerne efterfølgende må betale for.

Et andet eksempel kan være landmandens dyrkning af jorden med slutresultatet korn, som videreforarbejdes af mølleriet til mel. Produktet sælges videre til bageriet, hvor melet nu er råstoffet og gennem bearbejdning ender som brød, der er bagerivirkshedens kapital.

Disse tilpasninger af Finanskapitalens størrelse er et problem for både samfundet og den enkelte borger, og det opstår udelukkende som følge af, at der ikke er tilstrækkelig med værdier bag – der er ikke tilstrækkelig med Realkapital bag.

De store prisbobler ser vi i perioder med stor rigelighed af penge. I 00'erne blev der pumpet penge ud i samfundet – langt flere penge, end der var nødvendigt for at holde produktionen i gang. Pengene, der blev skabt af de private banker i form af lån og kreditter, blev omsat i Finansielle aktiver til stadig stigende priser. Når så boblen springer, er der ikke tilstrækkeligt med sikkerhed for de penge, som er i omløb, og dermed ikke sikkerhed for bankernes store udlån. Med den private pengeskabelse har vi opbygget et økonomisk system, hvor samfundet er blevet afhængig af de private aktører, og derfor må samfundet også lægge et sikkerhedsnet ud for at undgå et kollaps.

Hvis vi ønsker et samfund, hvor der er balance mellem Realkapital og Finanskapital, er det nødvendigt, at der kommer en styring af pengesystemet. Når skabelsen af samfundets penge er lagt i hænderne på private banker, som har til formål at maksimere deres indtjening, vil der altid opstå ubalance, som borgerne efterfølgende må betale for. Derfor må styringen af pengesystemet flyttes fra private interesser og lægges over på et organ, som er styret af samfundet.

Udover en styring af pengesystemet presser spørgsmålet om den generelle spekulation i Finansielle aktiver sig på. Det kan og skal ikke reguleres i form af forbud, men en indførelse af afgifter på køb og salg af finansielle aktiver, som det f.eks. er foreslået med Tobin Skatten, kunne være en overvejelse værd. Ligeledes kan en højere beskatning af indtjeningen også være et element, der bør indgå for at skabe en balance mellem Finanskapitalen og samfundets egentlige kapital og værdier.

Bankerne kontrollerer samfundsudviklingen – på godt og ondt

Af Rasmus Hougaard Nielsen, cand.polit. og formand i Gode Penge

I perioden op til finanskrisen voksede danskernes gæld ca. 3 gange så hurtigt som indkomsterne, og resultatet er, at ca. 75 % af danskernes ejendomsværdier i dag er pantsat med gæld. Pengeskabelsen i perioden op til finanskrisen var med andre ord i høj grad uproduktiv.

I løbet af de sidste par år er det lykkedes at få sat fokus på bankernes særlige evne til at skabe penge, når de udsteder lån. Herunder, at banker i modsætning til andre typer af långivere ikke behøver opsparing for at udstede lån, men derimod skaber nye penge i forbindelse med långivning.

Dette forhold er, udover her i JAK bladet, blevet beskrevet af bl.a. Danmarks Nationalbank i artiklen 'Penge, Kredit og Bankvæsen', og af en lang række store internationale organisationer. Men selvom det nu er blevet erkendt og accepteret, at det er private banker, som står for den digitale pengeudstedelse i vores økonomi, har det endnu ikke ledt til en større diskussion omkring den samfundsmæssige betydning af bankernes kreditpolitik. De økonomiske modelberegninger behandler fortsat penge som neutrale byttemidler, og banker som institutioner der udelukkende stiller penge til rådighed for økonomien, når der er absolut brug for det. At banker i løbet af de sidste 10 år har fordoblet mængden af penge i økonomien ved samtidig at fordoble mængden af gæld, slås i det store hele hen som uvæsentligt og en naturlig del af en markedsøkonomi.

Dette mener jeg både er et passivt og dybt naivt standpunkt. Bankernes kreditpolitik har altafgørende betydning for den økonomiske udvikling, både i forhold til at skabe cyklusser, så vel som i forhold til at sætte den langsigtede retning for samfundet. Heldigvis er der internationalt et paradigmeskift på vej.

Banker er ikke neutrale økonomiske aktører

Den tidligere direktør for det britiske finanstilsyn, Adair Turner er en af dem, som i løbet af de sidste par år især har formået at sætte fokus på betydningen af bankernes allokering af penge- og kredit. Han peger bl.a. på, at det bestemt ikke er ligegyldigt, hvorvidt banker udsteder penge til handel med ting, der allerede er produceret, som f.eks. allerede byggede boliger, eller om de skaber penge til at finansiere inve-

steringer i ny produktion eller konstruktionen af nye boliger. Hvis en bank finansierer etableringsomkostningerne i forbindelse med opstarten af en virksomhed, der igangsætter produktion af noget som efterspørges i økonomien, er det relativt sandsynligt, at låntageren i fremtiden vil øge sin indkomst og være i stand til at betale lånet tilbage. Men hvis en bank derimod finansierer et køb af en allerede eksisterende bolig, har det ikke nogen umiddelbar effekt på låntagerens fremtidige evne til at tjene penge. Gælden er i så fald udelukkende en omkostning for låntageren, og hvis låntageren vil øge sin fremtidige indkomst, må vedkommende øge sin indkomst på anden vis – f.eks. ved at arbejde hårdere. Samtidig er det selvfølgelig heller ikke ligegyldigt, hvor mange penge banker løbende skaber. Hvis banker udsteder for mange penge for hurtigt, skaber det finansiel og økonomisk ustabilitet.

Bankerne har skabt ustabilitet og gæld

Fra 2003 til starten af 2009 udstedte de danske banker nye kreditter for ca. 1.800 mia. kr. svarende til 300 mia. kr. årligt. Således var bankernes kreditpolitik i denne periode langt mere betydningsfuld end finanspolitikken, hvor det årlige råderum - det som politikerne slås om - typisk ligger i størrelsesforholdet 5-10 mia. kr. Ekspansionen i bankernes kredit- og pengeskabelse skabte i denne periode masser af købekraft i samfundet, og da stort set alle kunne få lån i banker, uanset hvor i landet de boede, blev denne købekraft spredt godt og grundigt udover hele Danmark. Dette var selvfølgelig bidragene til at skabe en højkonjunktur, hvor flere kom i arbejde, og indkomsterne voksede. Men da ca. 85 % af forøgelsen i bankernes kreditgivning var boligrelateret, blev det primære resultat en kæmpe landsdækkende boligprisboble, og at boligejere i alle egne af Danmark blev massivt gældsats. I perioden op til finanskrisen voksede danskernes gæld ca. 3 gange så hurtigt som indkomsterne, og resultatet er, at ca. 75 % af danskernes ejendomsværdier i dag er pantsat med gæld. Pengeskabelsen i perioden op til finanskrisen var med andre ord i høj grad uproduktiv.

Da penge udstedt af banker som kredit, er udveksling af penge i dag med penge i fremtiden, har den enorme gældsbyrde skabt et behov for flere penge i fremtiden. Men siden 2009 har bankerne vokset sig større, har flyttet det meste af deres aktiviteter ind mod de større byer, og er samtidig stoppet med at udstede kredit til lokalsamfundene. Dette har skabt en situation, hvor der stadigvæk pumpes masser af penge ind i de større byer, mens pengetilførslen til landområderne er gået i stå.

Renten fungerer som en skat på penge, som dræner lokalsamfundene

Prisen for at få penge fra bankerne er gæld, der skal betales tilbage med renter i fremtiden. Danskerne betaler årligt ca. 200 mia. kr. i renter

og gebyrer til bankerne, hvilket svarer til ca. 10 % af BNP. Dette er penge, som almindelige danskere løbende skal kunne betale ud af deres disponible indkomst til bankerne.

For at sådan en økonomi kan være stabil og fungere, er det nødvendigt at de renter, som den lokale landmand eller erhvervsdrivende betaler til banken, på den ene eller anden måde recirkuleres tilbage til lokaløkonomien. Der er med andre ord behov for recirkuleringsmekanismer i form af lønninger til bankansatte, udbyttebetalinger til lokale andelshavere eller renter til dem, som har penge stående i banken, som sidenhen investeres eller benyttes til køb af varer og tjenester i den lokale økonomi. Hvis ikke rentebetalinger recirkuleres, vil gælden have en

tendens til at vokse og lokalsamfundet være dybt afhængige af bankens fortsatte tilførsel af penge med en stigende gældsbyrde til følge.

Men med lukning af mange lokale banker og filialer, og bankernes stop for pengetilførslen til landdistrikterne er der skabt en situation, hvor hverken renter på eksisterende gæld recirkuleres, eller nye penge sendes i omløb. Dermed fungerer banksystemet nu som en støvsuger, der suger købekraft, iværksættertrang og livskraft ud af lokalområderne.

Denne effekt er i bedste fald forstærket, og i værste fald direkte skabt af myndighederne som underbygger fremkomsten af større og større banker, som hverken ejes af eller yder udlån til små og mellemstore virksomheder uden for byerne.

Ifølge rapporten 'De lokalt forankrede pengeinstitutters betydning for væksten i Danmark' udarbejdet af Finansforbundet, Tænk tanken Cevea og LOPI (lokale pengeinstitutter), betjener de små pengeinstitutter (defineret som banker med egenkapital på under 75 mia. kr.) ca. 32 % af samtlige virksomheder i Danmark. På trods af, at de kun har en markedsandel i den samlede mængde udlån på ca. 14 %.

De små banker yder således det største bidrag til de små og mellemstore virksomheder, der skal bære den danske økonomi og skabe fremtidens arbejdspladser. De store banker - og især dem som har direkte ejerskab over realkreditinstitutterne (Danske Bank, Nordea, Jyske Bank og Nykredit) - benytter omvendt deres privilegier til at drive rovdrift på husholdningernes boliger og yde lån til de allerstørste virksomheder - dvs. til de formål, hvor risikoen er minimal.

Behov for en ny bankpolitik

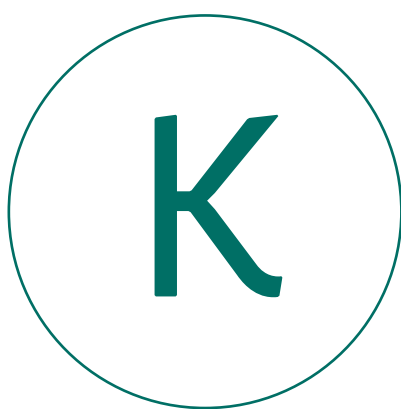
Den måde, som vi konstruerer vores finanssektor på, er altafgørende for den økonomiske udvikling og den samfundsstruktur, vi har. Vi bestemmer selv, hvilket banksystem vi ønsker, og dermed også, hvilket samfund vi gerne vil have. I et banksystem der primært bestod af lokale pengeinstitutter, var bankdirektøren givetvis blandt byens rigeste og levede af låntagernes rentebetalinger. Men han brugte store dele af sine penge lokalt, og var dermed med til at sikre regional og lokal stabilitet og udvikling.

For at sikre et sundt og stabilt banksystem er der brug for at vende myndighedernes håndtering af bankerne på hovedet. Det finansielle

tilsyn af bankerne er underlagt en besynderlig ide om, at hvis man fjerner risiko fra bankerne, sikrer man en sund og stabil økonomi. Men den systemiske risiko, som bankerne selv har været med til at skabe gennem deres overdrevne pengeskabelse op til finanskrisen, fjernes ikke ved at fjerne risikoen fra bankerne. Risikoen flyttes derimod blot andre steder hen i økonomien. F.eks. til udkantsområderne eller til førstegangsboligkøbere, som ender med at bære økonomien på deres skuldre. Bankers primære formål bør være at yde kredit og udlåne penge til små og mellemstore virksomheder, samt underbygge lokal og regional udvikling såvel som national. Hvis bankerne hverken løber risiko eller underbygger lokalsamfundene og de små og mellemstore virksomheder, må vi spørge os selv om, hvad vi så skal bruge banker til? Så er de blot en byrde for samfundet.

Derudover er der behov for en erkendelse af, at man ikke kan betale dårlig gæld med ny gæld. De gældsplagede landmænd og husholdninger kan ikke komme af med deres nuværende gæld ved at låne endnu flere penge fra bankerne. Der er derfor brug for afvikling af noget af den eksisterende gæld, hvilket enten ved at gælden afskrives eller, at den afvikles via offentlige institutioner, som f.eks. Danmark Nationalbank. Sådanne tiltag diskuteres efterhånden hyppigt internationalt, og vil helt sikkert også blive diskuteret i Danmark i den nærmeste fremtid.

Rasmus Hougaard Nielsen er Gode Penges økonomiske ekspert, formand og sekretariatsleder. Han rejser land og rige rundt for at repræsentere Gode Penge i debatter og udtaler sig ofte i pressen. Han har bidraget til bogen Gode Penge af lektor Ole Bjerg. Har tidligere arbejdet som analytiker i pensionsbranchen og beskæftiget sig med pengesystemet som forskningsassistent på CBS.

Af Chresten Heesgård Ibsen, medlem og tidligere bestyrelsesmedlem i JAK Danmark

I de to seneste udgaver af nærværende blad har vi skrevet om J'et og A'et i JAK.

J'et står for Jord og A'et for Arbejde. I denne udgave er vi så – som du måske kunne gætte – kommet til bogstavet K i JAK.

Som et lille resumé får du lige de to første bogstaver her:

A står for Arbejde. Arbejde er et udtryk for, når vi mennesker bruger os selv, vores evner, vores viden og vores kroppe til at bearbejde de ressourcer (J), vi har til rådighed. Det kan være en landmand, der sår og høster, mølleren der bearbejder kornet (J) til mel og bageren, der bager brød af melet (J). Arbejdet er A, mens ressourcen J kan være først kornet, dernæst melet og sidst brødet. Afhængigt af, hvilket arbejde du tilfører for at nå kapitalen K.

K står nemlig for Kapital

Kapital forbinder de fleste af os med penge og kontanter. I JAK er Kapital et ord, der dækker over ægte værdier – ægte kapital.

Og hvad er det så?

Ægte kapital er den værdi, der opstår, når vi mennesker bearbejder jordens ressourcer (J) med vores arbejde (A).

Den fordrer altså, at vi mennesker lægger et ægte stykke arbejde for at skabe værdi. Omvendt betyder det, at Kapital ikke kan bruges om fortjenester, der IKKE er skabt ved ægte arbejde.

Det vil sige, at spekulation – såsom at investere i aktier, fødevarer eller råstoffer udelukkende med det mål for øje at tjene hurtige penge – ikke betragtes som ægte kapital i JAK.

Kapital kan sådan set godt beregnes i kroner og ører, men penge i sig selv har ingen værdi i JAK sammenhæng. I stedet skal penge udelukkende være et neutralt byttemiddel, som vi kan bruge til at udveksle de ægte værdier med.

Du kan altid overveje, om du skaber ægte kapital til samfundet. Laver du et stykke arbejde, der tilfører andre mennesker værdi? I så fald er det ægte kapital. Tjener du penge på ejendomspriser, aktiekurser eller andre spekulative fortjenester, der ikke har en reel base i virkeligheden, så er der ikke tale om Kapital i den forstand, som JAK opfatter ordet Kapital.

Ifølge JAKs tanker om Jord, Arbejde og Kapital skaber du ægte kapital (K) ved at tilføre ægte arbejde (A) til de ressourcer (J), vi alle har til rådighed.

Deltag i JAK Danmarks åbne seminar

Gentænk fællesskabet

– lokalt og globalt

lørdag/søndag den 4. og 5. november 2017
i Laugesens Have, Knivsbækvej 13, 6920 Videbæk

Ønsker du at deltage på seminaret – der ikke kun er for medlemmer af JAK Danmark – så send din tilmelding til sekretariatet på landsforeningen@jak.dk hurtigst muligt og senest 20. oktober.

Prisen for seminaret er kr. 1.000,00 inkl. mad og overnatning i 2 sengs værelse. Husk at informere om du ønsker vegetarmad, og evt.

navn på den du ønsker at dele værelse med. Du er først endelig tilmeldt, når du har indbetalt kr. 1.000 på konto 9860 8601700280 – husk at angive navn på indbetaler.

Følg os på www.jakdanmark.dk, hvor der vil blive fulgt op på eventuelle ændringer i programmet.

Program for JAK seminariet

Lørdag

- 9.45** Kaffe og rundstykke
- 10.00** Åbning ved Eloneh Gaia Klit Malm, JAK Danmark
- 10.10** Spekulation eller fællesskab anno 2017 ved Uffe Madsen og Jens Thordal-Christensen
- Hvad består spekulation af, og hvor omfattende er det?
 - Konsekvenser ved spekulation for samfundet, fællesskabet og individet
 - Deltagerne opnår en indsigt i fremtidsperspektiver, og hvordan vi harmonisk kan møde fremtidens udfordringer
 - Jens og Uffe vil facilitere dagene, hvor der vil blive lagt vægt på dialog, nyskabelse og optimisme
- 12.00** Guidet tur i Laugesens have, hvor vi hører om visionerne bag stedet og samler appetit til en dejlig frokost
- 12.45** Frokost
- 13.45** Timebanking (oplæg på engelsk der oversættes til dansk) ved Martin Simon grundlæggeren af Timebanking UK
- Tidsbankbevægelsen, der har evnen til at skabe lokalt fællesskab ved, at man deler tid og evner, er nøglen til fremtidens robuste og omsorgsfulde netværk
- 16.00** Dans og bevægelse ved Katrine Faber der er dramatiker, instruktør, sanger og historiefortæller
- 17.15** Sammenfatning og respons
- 19.00** Middag
- Aftenen afsluttes med nærværende, inspirerende og sjovt samvær med fortælling, musik, debat og meget mere

Søndag

- 10.00** Morgensang
- 10.30** Crowdfunding ved Henrik Vad og Christian Lundgaard, Flexfunding
- Crowdlending fjerner banken som mellemmand. Man låner private penge ud direkte til virksomhederne. Låneformen betyder, at man selv kan være med til at bestemme, hvem der skal låne ens penge. Det kan være, at man gerne vil investere i bestemte brancher eller støtte virksomheder i yderområderne
- 11.30** Feminin økonomi ved Doris Elisabeth Fischer, BetalmedDjurs
- Fortællingen om, hvordan en feminin samlende lokaløkonomi adskiller sig fra industrialderens verdensøkonomi. Beskrivelse af, hvordan foreningen BetalmedDjurs er inspireret af internationale lokalvalutaer og, hvordan man arbejder med at skabe lokalvaluta på Djursland i praksis
- 12.00** Værkstedstimen: Kreativ skabelse af tidsbanker og lokalvaluta i praksis
- Vær med til at skabe de visionære rammer for en lokal tidsbank, en organisationstidsbank, en lokal valuta eller noget helt andet. De kreative produkter vil eventuelt blive anvendt ved Folke-træffet "Det Fælles Bedste" i Vejle, maj 2018
- 13.00** Afslutning ved JAK Danmark, hvor der serveres sandwich inden hjemrejse

I have a dream....!

Ordene kan aldrig skrives, eller for den sags skyld siges, lige så kraftigt og virkningsfuldt som Martin Luther King gjorde det den dag i august i 1963. Aldrig.

Alligevel: Jeg har en drøm !

Når vi tales ved i 2025, behøver jeg ikke begynde med at skrive, hvad crowdfunding er, når jeg til den tid skal skrive en artikel til JAK Bladet. I 2025 ved du hvad crowdfunding er, du har støttet, udlånt eller investeret mange af dine penge via en crowdfunding platform. Måske endda nogle af dine pensionsmidler.

Det er min drøm

Af Michael Eis, stifter af den danske crowdfundingplatform Boomerang og af Dansk Crowdfunding Forening

Vi skriver 2017, så jeg vil alligevel lige bruge et par linier på at skrive, hvad crowdfunding er.

Jeg startede med at arbejde med crowdfunding i 2009. Dengang kendte jeg ikke ordet 'crowdfunding', men kaldte det netværksfinansiering eller flokfinansiering. På mange måder godt, at jeg stødte på ordet crowdfunding – selvom det ligger langt fra det danske sprog.

Idag er der 4 typer af crowdfunding, der er reguleret i Danmark og dermed lovlige.

Alle 4 typer af crowdfunding går ud på, at du som almindelig borger kan være med til at stille kapital til rådighed for danske iværksættere, eksisterende virksomheder, foreninger og organisationer. For ikke at glemme ganske almindelige andre danskere, som har et ønske om at gøre en forskel lokalt, nationalt eller internationalt - og starte et eller andet.

Du bruger en crowdfunding platform til at støtte det projekt eller den virksomhed, du ønsker at støtte. Det hele ud fra devisen om 'at mange bække små, skaber den store å'.

De 4 typer af crowdfunding er:

Donations crowdfunding:

Det er 'bare' en indsamling, og er iøvrigt reguleret af Indsamlingsloven. En indsamling som du allerede kender den fra familiemiddagen, sportsklubben eller på facebook.

Der findes i Danmark kun 2 donations crowdfunding platforme, og der samles ind til alt mellem himmel og jord. Indsamlingerne har

karakter af, at være personlig velgørenhed - og ikke mange iværksættere og virksomheder finder vej til donations crowdfunding.

Af de 4 typer af crowdfunding der findes i Danmark, er donations crowdfunding stadigvæk den mindste.

Reward baseret crowdfunding:

I denne type af crowdfunding støtter du et projekt eller virksomhed med et selvvalgt beløb, og får en 'reward' retur - som tak for hjælpen.

Reward baseret crowdfunding er reguleret af Købeloven. Så man kan i virkeligheden skrive, at du køber en reward - og dermed støtter iværksættere eller virksomheden.

Der findes i Danmark kun én reward baseret crowdfunding platform, og var indtil sidste år den største type af de 4 typer af crowdfunding.

Låne crowdfunding:

Som ordet beskriver så er denne type af crowdfunding den, hvor vi låner vores egne penge ud til den iværksætter eller virksomhed, som vi selv vælger skal låne vores penge. I modsætning til i banken, hvor det er banken, der afgør, hvem der låner dine og mine penge - og til hvilken pris (rente).

Låne crowdfunding platformene er reguleret af den finansielle lovgivning, og mange andre love så som markedsføringsloven. Alle platformene er under tilsyn af Finanstilsynet.

Der findes 2 meget aktive låne crowdfunding platforme i Danmark, og cirka 7-10 andre der

har licens til at drive en. Låne crowdfunding blev i 2016 den største af de 4 typer af crowdfunding målt på, hvor mange penge der 'går igennem butikken'. Omsætningen om du vil.

Investerings crowdfunding:

I denne type af crowdfunding kan du investere dine penge i unoterede danske aktier. Det vil sige, at du kan købe ejerandele (aktier) i små danske selskaber, som ikke er noteret på den officielle børs.

Investerings crowdfunding er reguleret af den finansielle lovgivning, og mange andre love - ganske som låne crowdfunding - herunder også markedsføringsloven og prospektloven. Alle platforme er under tilsyn af Finanstilsynet.

Typisk vil du kunne købe aktier helt ned til 500 kr. i disse danske selskaber, der vil skaffe risikovillig kapital via investerings crowdfunding.

Der findes én investerings crowdfunding platform i Danmark, som ikke rigtig er kommet igang endnu, men den er åben for forretning.

Nu er vi på plads med de 4 typer af crowdfunding, så kan jeg komme tilbage til min drøm i 2025

Frem mod 2025 vil det gå op for mange i Danmark, at crowdfunding også handler om meget andet end penge. Det handler i virkeligheden også om at skabe noget, at indse at vi selv må tage et ansvar for, at hvis tingene skal ské - har vi kun hinanden til at få tingene til at ské. Om det handler om at lave en ny legeplads til ungerne, hjælpe den lille virksomhed i lokal området med at komme igang eller den lokale sportsklub eller anden forening - ja, så får vi alle frem til 2025 øjnene op for, at vi kan få det til at ské, stort som småt, ved at hjælpe hinanden.

Ikke bare hjælpe hinanden med at stille vores penge til rådighed, altså dem vi kan undvære, men også ved at arbejde sammen i små netværk omkring projektet, som lige pludselig begynder at antage en social dimension. Nye netværk opstår, nye venskaber - nye forbindelser. Alt sammen i processen om at få tingene til at ské, måske man kan påstå, at crowdfunding i

perioden frem til 2025 vil være med til at skabe bedre lokalsamfund, mere sammenhold, bedre forståelse. Skal vi helt op på den store klinge, måske dette også ville kunne ské på nationalt plan. For frem mod 2025 vil det gå op for os, at de ting vi kan på lokalt plan - kan vi også nationalt.

Den mulighed vi har, når vi står sammen for at få tingene til at ské, er meget undervurderet. Folkemagten er enorm. Den skal bygge på nogle grundstene – hvor vi fatter tillid til hinanden. Hvor der er gennemsigtighed, og hvor det hele er lovformligt udført. Alt sammen noget vi kan øve os på ved at lære crowdfunding at kende, og bruge at crowdfunde frem mod 2025.

I min vildeste drøm kommer vi frem til denne situation inden 2025.

Nu sidder du måske og tænker: "Jojo, det er meget fint, men hvad får jeg ud af det?"

Godt spørgsmål. Her kommer et godt svar.

Udover det jeg allerede har skrevet omkring netværk, at få tingene til at ske sammen og nye venskaber. Så er der to helt konkrete ting i crowdfunding for dig.

Først og i virkeligheden mest kedeligt. Du kan få et afkast af dine penge, hvis du benytter dig af enten reward baseret crowdfunding, i form af et produkt, en oplevelse eller noget markedsføring af dig eller din virksomhed. Det er de typiske rewards.

Låner du dine penge ud via en låne crowdfunding platform, vil du få en rente for dine penge. En rentesats der p.t. er en del højere end i banken.

Køber du ejerandele (aktier) på en investerings crowdfunding platform, kan du – hvis alt går godt – tjene penge på din investering. Et højere afkast end på det normale aktiemarked kan forekomme.

Vigtigt er det også at skrive, at du ved alle de 3 nævnte crowdfunding typer løber en stor, STOR, risiko. Det er ikke sikkert, virksomheden eller personen kan levere dine rewards. Det er ikke sikkert, at virksomheden har betalings-eviden til at betale de lånte penge retur, de har måske betalingsviljen – men det hjælper ikke, hvis de ikke har penge til at betale dig tilbage. Det er absolut heller ikke sikkert, at din investering i den unoterede aktie stiger i værdi.

Langt fra sikkert, sandsynligheden for at den ikke gør er faktisk større.

Når det så er skrevet, så husk lige på hvad jeg skrev i starten. Princippet er 'mange bække små, gør den store å'. Det betyder, at du aldrig må støtte, udlåne eller investerer flere penge – end du har råd til at tabe. Aldrig.

Det andet vi sammen kan opnå ved at begynde at bruge crowdfunding er, at vi sammen kan opbygge et nyt finansielt system.

Jeg ved godt, det bliver lidt højpanedet nu, men lyt lige lidt til mig.

Du har selvfølgelig hørt om - eller oplevet - finanskrisen. Krisen som nogle økonomer først mener, vi så småt er på vej ud af nu i 2017. Den startede altså i 2007/2008. Det er lang tid, og meget er sket siden.

En ting er sikkert. Bankerne var én af årsagerne til finanskrisen, og vi har som kunder i bankerne fået lov til at betale for bankernes fejlslagne strategier og udlåns iver op til 2007 - primært til ejendomsspekulanterne. Betalingen er sket via højere gebyrer, lavere renter og højere bidragssatser i kreditforeninger, som er ejet af bankerne. Sikkert også på mange andre måder, som jeg ikke engang har fantasi til at forestille mig.

Kan vi få succes med at udbygge det totale crowdfunding marked, laver vi et nyt finansielt system udenom bankerne. Et system der er bygget på tillid, gennemsigtighed og altså uden et fordyrende mellemled, der hedder en bank.

Begynder vi at være hinandens finansieringskilde, kan vi med tiden begynde at stille det spørgsmål: Hvad skal vi egentlig med bankerne? Hvis vi selv begynder at bestemme, via crowdfunding platforme, hvem der skal have vores støtte, hvem der skal låne vores penge, og hvilke selskaber vi vil være aktionær i. Så er der ikke mange opgaver tilbage for banken.

Vi har taget magten tilbage over vores egne penge. Vi har skabt et nyt finansielt system.

Vilde, besnærende tanker.

Idéer der lige nu er igang med at udfolde sig - via de danske crowdfunding platforme.

Vil du være med til at gøre denne drøm til virkelighed, sammen med alle os andre?

Eloneh Gaia Klit Malm, formand for JAK Danmark har med tilladelse fra Peter Hesseldal samlet nedenstående tekst fra hans hjemmeside.

WE Economy

Vi går mod en ny økonomi med et nyt sæt af spilleregler

- Omdrejningspunktet er løsninger som sammensættes til lejligheden – ikke masseproducerede produkter og tjenester.
- Ny værdi opstår gennem digitale platforme, der med enorme mængder data koordinerer samspillet mellem et netværk af deltagere – ikke på fabrikker eller kontorer.
- Robotter og kunstig intelligens overtager en stor del af vores opgaver. I stedet skal vi levere det, som kun mennesker er i stand til.
- I deleøkonomien mister begreber som "arbejdsgiver", "ansat", "professionel" eller "forbruger" mening. Samtidig udfordres de normer, vi har opbygget om rettigheder, forpligtelser og fordelingen af gevinsterne i økonomien.
- Borgerløn eller en ny type andelsbevægelse kan måske sikre lighed og inklusion, og frigøre en bølge af ny kreativitet.

Vi har alle forudsætninger for at skabe en periode med enorm fremgang, større bæredygtighed og fokus på de værdier, der betyder mest for mennesker. Men kun hvis vi samarbejder. I en intenst forbundet verden opstår vækst gennem samspil og fællesskab – Det er en WE-economy.

Peter Hesseldahl har begået en ny bog, der udkom den 15. september på forlaget Hovedland.

Bogen består af tre meget forskellige dele:

Første del skitserer, hvordan spillereglerne i økonomien er under forandring. Det beskriver, hvilke faktorer og tendenser, der driver forandringen, og det opstiller nogle grundlæggende rammer, som vil karakterisere den nye økonomi.

Anden del ser på de sociale konsekvenser for virksomheder og for enkeltpersoner. Det viser, hvordan den nye økonomiske logik ændrer magtbalancen og fordelingen af gevinsterne, og det diskuterer forretningsmodeller og personlige strategier for at trives.

I **tredje del** undersøges en række mulige politiske løsninger og tiltag, som kan hjælpe til at sikre, at den næste økonomi bliver et overvejende positivt scenarie for de fleste af os.

Her er en kort oversigt over de vigtigste punkter i bogen:

Del 1: De forlader nu den industrielle økonomi

De tre tendenser der driver en ny økonomi

Vi bevæger os fra industrisamfundet til en ny økonomi, præget af de muligheder, som digital teknologi giver os. Forandringen er drevet af tre hovedtendenser: Connectivity, Co-creation og Koordinering.

Fremtidens produkt er en løsning

Produkter og tjenester vil stadig være vigtige fremover. Men ligesom landbrugsvarer, vil deres betydning i økonomien svinde. Den ny vækst vil komme fra at koble ting sammen i netværk, og ved at koordinere ressourcer og mange forskellige deltagere. Det gør det muligt at skabe løsninger – instances – der ideelt set passer til én bestemt bruger i én bestemt kontekst.

Stort set alle genstande bliver "smarte", forbundne og i samspil med the Internet of Things. Produkter og tjenester vil blive forsynet med et nyt lag af funktionalitet; en "overbygning", i form af digitale tjenester og oplevelser, der udvider oplevelsen og værdien for brugeren.

Fra broadcast til interaction

I den industrielle kultur er der en klar adskillelse mellem producent og forbruger, og mellem amatører og professionelle. Fremover vil brugerne og communities af brugere i højere grad være deltagere og medskabere af de løsninger, de anvender.

Det er et væsentligt kulturelt skifte. Både de virksomheder, som hidtil har leveret færdige produkter til passive forbrugere, og de forbrugere, medarbejdere og borgere, der hidtil blot har taget imod det, de blev tilbudt, skal vænne sig til et tættere samspil med hinanden omkring udformningen af løsninger.

Maker-bevægelsen er et af de førende udtryk for udviklingen.

Platforme er de nye giganter

Koordinationen af ressourcer og deltagere bliver en helt central funktion i økonomien - og derfor bliver platformene de nye giganter. Platformene vil organisere samspillet mellem utallige "smarte" apparater, de vil forbinde kompetencer og behov, og sammensætte løsninger, der passer til en specifik kontekst, baseret på stadig mere detaljerede informationer.

Fordi det bliver lettere og billigere at sammensætte ressourcer til lejligheden, bliver det mindre nødvendigt at eje ting - eller at have fast ansatte og eget produktionsapparat. Det er mere fleksibelt og produktivt kun at trække ressourcer ind, når man skal bruge dem.

En længere hale af produkter og ressourcer

Økonomien vil trække på en bredere vifte af ressourcer. En stigende del af værdien kommer fra den "lange hale". Langt flere mennesker har nu redskaber og viden til at skabe nyttige bi-drag - og samtidig udvikles der platforme, som kan identificere og koordinere meget mindre enheder af værdi. Deleøkonomien er et eksempel på udviklingen: Amatører og deltidsansatte kan tilbyde små tjenester - "peanuts" - der i nogle tilfælde begynder at erstatte professionelle services og produkter.

One platform to rule them all

Platforms-økonomien har en stærk tendens til monopol. Jo flere ressourcer og brugere en platform kan organisere, jo større er værdien for alle, der bruger den. Når først platformen er konstrueret og etableret, er de marginale omkostninger ved at udvide aktiviteten meget lave. Desuden kan platforme skalere globalt meget hurtigt, fordi platformen ikke selv behøver at opbygge og eje et produktionsapparat.

Også for dem, der udbyder noget gennem platforme, er der en meget stærk polarisering af indtægterne. Stadigt større dele af økonomien -

først og fremmest alt, hvad der er digitalt - kan leveres uden hensyn til geografiske afstande. Kunderne kan let vælge det bedste, uanset hvorfra. Det giver en winner take all effekt, hvor nogle få spillere scorer langt det meste.

Del 2: Sociale virkninger

Liquid Life

Mange af de grundlæggende strukturer, som samfundet blev organiseret omkring, er i opløsning. Livet bliver "flydende" - liquid. Løsninger sammensættes, så de passer til en ganske bestemt kontekst; et øjeblik efter kan det være en anden løsning, skabt af et andet sæt af bidragydere, der skal leveres. Vi ønsker tjenester, der er personlige og fleksible - men til gengæld skal vi selv være parate til at levere til andre, når der er efterspørgsel, i stedet for kun at arbejde fra 9-5. Forandringshastigheden accelererer. Det er spændende og medrivende, men det er ikke alle, der føler sig lige godt tilpas med det.

Efter det normale, industrielle job

Automatiseringen ændrer vores jobs. Avancerede og stadig mere intelligente maskiner kan erstatte mennesker, hvad enten det er for at køre lastbil eller at støbe tandkroner. Når produktiviteten går i vejret, kan vi producere alt, hvad vi har brug for, med langt færre ansatte.

Samtidig gør de globale platforme det lettere at inddrage peanuts; små, ofte uformelle stumper af værdi, der kan trækkes ind til lejligheden. Der opstår et on-demand marked for arbejdskraft; "gig-økonomien", som blander freelancere, hobbyfolk, egentlige fagfolk og deltidsansatte i konkurrence med hinanden.

Det ændrer forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere. For et stigende antal mennesker er den sociale kontrakt, som definerede rettigheder og forpligtelser i den industrielle økonomi, i praksis opsagt.

Deling – eller udvinding af gevinsterne

Større produktivitet, mere præcise løsninger på behov, billigere og bedre varer, større inddragelse af brugerne, automatisering af kedelige jobs... I princippet burde udviklingen være yderst positiv. Problemet er, at gevinsterne ikke bliver jævnt fordelt. Tværtimod trækker nogle få ultra-rige meget store gevinster ud af systemet - på bekostning af et meget stort antal mennesker, som mister sikkerhed og position. Ofte føler netop de virksomheder, der tjener

allermest, ikke behov for at give noget tilbage. Verdens førende virksomheder undviger beskattning, snarere end at give deres rimelige bidrag til at bevare de samfund, som gør det muligt for dem overhovedet at drive deres forretning. Hvis uligheden fortsætter med at vokse, underminerer det efterhånden alles mulighed for fremskridt. For at en økonomi baseret på co-creation og koordinering kan trives, skal den være et plus-sum spil, hvor væksten sker ved at gøre kagen større for alle. En WE-økonomi.

Del 3: Forslag til løsninger

En rimelig fordeling

Det store spørgsmål er, hvordan vi kan sikre, at WE-økonomien bliver et positivt scenarie, hvor gevinsterne fordeles rimeligt. Der er en række håndtag at trække i: Det vigtigste er skatter. Hvis skattebyrden blev flyttet fra arbejdskraft til kapitalgevinster, finansielle transaktioner og brug af naturressourcer, ville det både udjævne noget af den økonomiske ulighed og skabe incitamenter for en økonomi, der er mere bæredygtig og fokuseret på menneskelige værdier.

Fremtidige behov og fremtidige kompetencer

Der er masser af vigtigt arbejde, som det ikke er sandsynligt, at maskiner kan overtage. Den form for pleje, undervisning og samvær, vi har brug for og sætter pris på som mennesker, kan reelt kun leveres af andre mennesker. Efterhånden som vi bliver mere velhavende, og maskinerne kan levere vores materielle goder meget billigt, vil vi mennesker kunne fokusere mere på værdier, som vi ellers har haft tendens til at tænke på som bløde og in-effektive: Empati, opmærksomhed, skønhed, humor, leg, etik og æstetik. I virkeligheden er det nogle helt centrale menneskelige værdier, og at kunne levere dem til hinanden kan vise sig at være den centrale færdighed, som vi kan bidrage til den fremtidige økonomi med. Vores opgave som mennesker bliver at skabe mening.

Arbejde for andet end penge

En stor del af vores indsats og arbejde skaber nok stor værdi og glæde for os selv og andre, men det er ikke meget værd i form af penge. Kunstnere, gør-det-selv-folk og frivillige er med til at gøre samfundet bedre at leve i, men økonomien er ikke skruet sammen til at belønne dem. Samtidig virker det sandsynligt, at en stor del af de opgaver, som vi normalt tjener vores penge på at udføre, bliver automatiseret i så høj

grad, at der simpelthen ikke vil være jobs til alle indenfor et par årtier. Hvis det virkelig sker, får vi brug for andre måder at sikre en anstændig indkomst til alle. En form for borgerløn kunne omfordele gevinsterne, samtidig med at den ville muliggøre en masse værdifuldt og nødvendigt, men ikke økonomisk rentabelt, arbejde.

At klare sig for peanuts

Alt i alt er der tale om en meget anderledes måde at skabe værdi. Forestil dig et scenario, hvor langt flere mennesker arbejder på deltid, i skiftende konstellationer og roller. Mange vil ikke arbejde, fordi de har brug for at tjene penge, men fordi de er drevet af en personlig interesse i opgaven. Man arbejder, fordi det giver mening, eller fordi man kan lide at føle sig til nytte i samfundet. Borgerlønnen er bestemt ikke fyrstelig, men man vil kunne klare sig for langt færre penge, fordi meget af det, man skal bruge, koster meget lidt.

En ny andelsbevægelse?

I den industrielle økonomi var fagforeninger og andels-selskaber afgørende for at sikre arbejdstagernes rettigheder og at økonomien gav plads til de fleste. Behovet for at organisere sig og stå sammen for at have en fælles stemme i forhandlingerne er lige så vigtig i den overgang, vi nu står i, som det var ved industrialismens begyndelse. Men strukturen af den type interesse-organisationer er nødt til at afspejle de langt mere omskiftelige, komplekse og globale forhold i det 21. århundrede. Maker-labs og co-working spaces er eksempler på helt nye

måder at organisere arbejdspladser.

Nye, nærmeste eksotiske teknologier som blockchain kunne blive en måde at give hver enkelt af os magten over vores personlige informationer og omdømme tilbage.

I sidste ende er det et spørgsmål om ideologi

Mange af brudlinjerne fra industri-alderens ideologiske slagsmål er stadig aktuelle: Skal den enkelte have størst mulig frihed til at skabe vækst for sig selv – eller skal vi i højere grad sikre, at hele fællesskabet trives? Lægger vi mest vægt på penge og materialisme – eller er der andre værdier, som har betydning, og som vi bør beskytte og prioritere højere?

Der står et vindue åben ud til nye muligheder. Lige nu har vi både overskud og teknologi til at skabe en økonomi, der er inkluderende, retfærdig og fokuseret på de værdier, der virkelig betyder noget for os som mennesker. Men det vil kun fungere, hvis vi får alle med om bord. Jo mere forbundne vi bliver, des mere må vi indse, at vores egen trivsel ikke kan adskilles fra det fællesskab, vi i stigende grad afhænger af. Vi går fra ME til WE på alle måder.

*Du finder meget mere på hjemmesiden
www.we-economy.net*

Status over DJURS og den politiske 'imødekommenhed'

Af Jens Thordal-Christensen, bestyrelsesmedlem i BetalmedJurs samt JAK Danmark

Foreningen BetalmedJurs har bestået i tre år. Det hele begyndte på en højskole, der ønskede at forstærke båndet mellem personlig udvikling og almindelig folkeligt fællesskab. Blandt andet fokuserede man på komplementær økonomi, da den havde vist sig at være effektiv i områder med lavvækst og manglende fællesskabsfølelse.

Selve den tekniske forklaring på valutaen er beskrevet i JAK bladet nr. 4, oktober 2015 og kan uddybende læses der.

Men overordnet er ideen med foreningen, at:

- styrke kreative og fælles initiativer i lokale yderområder
- styrke mere handel og dynamik lokalt
- bevidstgøre om den nationale og globale valutakonstruktion
- skabe en valuta der ikke kan spekuleres i, men alene udgør et byttemiddel
- skabe en valuta der falder i værdi og derfor fremmer cirkulationen
- benytte værdifaldet til konkrete lokale initiativer
- skabe balance mellem menneskelige bånd og valutaens dynamik
- undersøge det juridiske fundament og lovliggøre pilotprojektet med at indføre lokal valuta

På Væksthøjskolen blev der i 2015 afholdt et lokalt lukket marked, hvor aktørerne brugte Djursen. Ud over almindelig handel blev ideen med lokalvaluta beskrevet. Også foreninger med parallelle interesser deltog. Blandt andre Folkesparekassen og Gode Penge.

I 2016 havde foreningen Landskab inviteret BetalmedJurs (BMD) til at komme på sin festival, hvor valutaen også blev inddraget. Festivalen handlede om fællesskaber og nye boformer i landområder. Lokalpolitikere deltog aktivt i debatten.

Senere på sommeren afholdtes et event på Ebeltoft Gårdbryggeri med uddybende debat og oplæg om den komplementære valuta.

Vi har fået tilkendegivelse om støtte fra både Syd- og Norddjurs kommunes borgmestre.

Projektet er blevet vist og debatteret i TV2.

I foråret fik Foreningen BMD tildelt fondsstøtte fra Gaiafonden. Støtten giver mulighed for at trykke sedler til et pilotprojekt, der ville vise, om lokalvaluta er befordrede for udkantsområder.

Sammenfattende kan siges, at der lokalt har været stor interesse for projektet, og særligt er der blevet rejst to spørgsmål:

- Hvad er der galt med kronen, euroen?
- Hvad er det, en lokalvaluta kan?

Til det første kan siges, at valutaen er komplementær, altså ikke imod det etablerede. Den veksles 1:1 med kronen, og derfor gælder de samme regler for moms og skat. Videnskabelige undersøgelser viser, at den gængse valuta er særdeles sårbar. Økonomer forudsiger bobler, der kun kan tage til i størrelse.

Den 19. maj i år var der høring i folketinget ang. lovgivning af initiativet. Ud over manglende politisk opbakning, blev initiativet latterliggjort af en stribe partier, men især af Socialdemokratiets finansordfører.

Det var himmelråbende, hvor uvidende vores folkevalgte er i spørgsmålet om komplementær valuta. Gang på gang henvistes der i høringen til, at Nationalbanken har en stabil administration af pengeskabelsen. Sandheden er, at pengeskabelsen foregår mellem Nationalbanken og private banker, hvor sidstnævnte udgør 90 %, især i form af udlån. - Altså gæld der hovedsageligt pumpes ind i boligmassen og ikke ind i erhvervslivet og innovative tiltag. Dette er med til at skabe bristende boligbobler og økonomisk kollaps. Gæld skal betales tilbage, og det kan kun ske ved, at folk arbejder hurtigere, og resourceforbruget øges.

BMD er i sin sammensætning en flok økonomiske amatører, der dog er besjælet med en vis form for logik og derfor har indfanget, at noget i hele denne cirkulation er rablende galt, og at det går ud over vores velbefindende, vores efterkommere, ja hele Jorden.

I 2012 viste det sig, at kun 10 % af politik-

Foto: Jens Thordal-Christensen

kerne i det britiske parlament var klar over dette misforhold i pengesystemet, der er tilsvarende i England.

– Efter høringen i maj tvivler jeg på, at de danske politikere når disse højder!

At man politisk kan være uenig i, at komplementær valuta kan være med til at skabe balance og udvikling, er forståeligt. Men at man ligefrem hoverer arrogant, er katastrofalt for et demokrati, der mere end nogensinde har brug for nye tankesæt og forandringer f.eks. i pilotprojekter, hvor menigmand inddrages.

Alternativet repræsenteret af Josephine Fock gjorde et centreret og meget hæderligt forsøg på at fremlægge initiativet, men blev - som det ofte hænder for netop dette parti - imødekommet med en slet skjult overbærenhed: Socialdemokratiets finansordfører brugte billedet "Vejledrakmer" om en fiktiv valuta, der kunne være med til at "Make Vejle great again". Efterfølgende ville han dele lakridspenge ud i folketinget for at fuldende fredagsstemningen i folketinget. At bruge Grækenlands trængte valuta, drakmer, var en grov hån både mod komplementær valuta og et af de økonomisk mest trængte medlemslande i EU.

At lave noget "great again" henviser sandsynligvis til en vis populistisk politik, der i den grad har handlet økonomisk tvivlsomt. Desuden spurgte både Socialdemokratiets og andre partiers finansordførere flere gange ind til skat, moms, og hvordan man undgik sort arbejde. Det viste tydeligt manglen på overblikket at have prøvet at sætte sig ind i tankerne bag komplementær valuta. En hån over et fol-

keligt initiativ uden på nogen måde at have sat sig ind i sagen - og en eklatant fremvisning af dumhed og arrogance af folkevalgte politikere, ikke mindst Socialdemokratiets finansordfører.

Finansminister Kristian Jensen, der er imod forslaget, viste dog en vis anstændighed, da han udtrykte vigtigheden af nye tiltag og seriøst begrundede sin holdning.

Her og nu kan man så spørge, hvad foreningen BMD med ovenstående erfaringer mener, en lokal komplementær valuta kan.

Primært er der skabt debat og en forbløffende opvågning i forhold til den skrøbelighed, der er forbundet til valutaer generelt. Mange har stoppet op og overvejet, hvad hamsterhjulet og stresset betyder og har i højere grad fået øje på lokalområdet. Netværk er skabt på kryds og tværs af Djursland, og unge familier er tilflyttet området, da de bl.a. kan se de nye tiltag omkring valutaprojektet. - Nogle meget basale værdier, nemlig at kapital også kan have en mellem mennesker, kreativ og miljømæssig karakter.

Skal der en Djurs til det?

Måske ikke. Men projektforløbet har vist, hvor meget ubevidsthed og frygt der er lejret ind i pengesystemet. Der er brug for nytænkning, og der skal være plads til molboer, grækere og vågne politikere i den proces.

Foreningen BetalmedDjurs fortsætter i efteråret med foredragsholdere fra ind- og udland.

Følg ved på hjemmesiden: Betalmeddjurs.dk

Vi skylder ikke noget Vi vil ikke betale

Oversat med tilladelse fra forfatteren Charles Eisenstein

Charles Eisenstein er lærer, taler og forfatter med fokus på civilisation, bevidsthed, penge og menneskelig kulturel udvikling; han taler ofte på konferencer og andre begivenheder og giver talrige interviews. Han blev uddannet fra Yale University i 1989 med en grad i matematik og filosofi og tilbragte de næste ti år som en kinesisk-engelsk oversætter.

Et social systems berettigelse hviler på dets gælds berettigelse. Selv i ældre tid var det sådan. I traditionelle kulturer var gæld, i bred forstand (gaver der skulle modsvares, skyldige tjenester og u gengældte forpligtelser), den lim der holdt samfundet sammen. Alle skyldte, på et eller andet tidspunkt, noget til nogen. Betaling af gæld kunne ikke adskilles fra de sociale forpligtelser, der skulle opfyldes; det passede godt sammen med principperne om retfærdighed og taknemlighed.

Hvis en slags gældsforpligtelse kan nulstilles, så kan alle måske

Den moralske anskuelse om, at sørge for at få betalt sin gæld findes stadig i dag, en logik der stammer fra at leve beskedent og være loyalt. Et retskaffent land eller en retskaffen person forventes at gøre alt, hvad de kan for at betale sine lån tilbage. For eksempel, hvis et land som Jamaica eller Grækenland, eller en kommune som Baltimore eller Detroit ikke har tilstrækkelige midler til at betale sine gældsforpligtelser, er de moralsk forpligtede til at privatisere offentlige aktiver, skære i pensioner og lønninger, afgive naturressourcer og skære offentlige ydelser væk, så besparelserne kan blive brugt til at betale kreditorerne. Sådan en opfattelse tager gældens berettigelse for givet.

I dag er der en spirende gældsmodstandsbevægelse, som kommer af bevidstheden om, at meget af denne gæld ikke er fair. Det mest synlige er uretfærdigheder, som involverer ulovlig eller bedrageriske metoder – den slags, der var særligt fremherskende i opløbet til finanskrisen i 2008. Lige fra amoralsk høje renter på ejendomslån, til lån der bevidst var givet til ikke-kreditværdige låntagere, til uigennemsigtige finansielle produkter der blev forsøgt solgt til lokale myndigheder, som ikke blev informeret om risikoen. Disse metoder resulterede i ekstraomkostninger til borgere og offentlige institutioner på milliarder af dollars.

Der rejste sig en bevægelse, som udfordrede den slags gæld. I Europa kom "The International Citizen Debt Audit Network (ICAN) med "Borgernes

gældsundersøgelser", hvor aktivister undersøgte kommuner og andre offentlige institutioners regnskaber, for at afgøre, hvilke kreditter der var lavet med svindelagtighed og uretfærdighed for øje eller som var deciderede ulovlige. I 2012 var der byer i Frankrig, der nægtede at betale dele af deres kreditter til banken Dexia (hvor bank og spekulanter blev holdt skadesløse), fordi de påstod at deres vildledende metoder havde fået

Kollapset af Lehman Brothers i 2008 viste, at systemet er så højt gearet og så tæt forbundet, at selv mindre forstyrrelse kan blive årsag til en massiv systemkrise

deres rente til at stige til hele 13 %. Og i USA lagde byen Baltimore en kæmpe sag an for at få erstatning for tab, der opstod i forbindelse med "Libor rente skandalen". Tab, der ville beløbe sig til milliarder af dollars.

Og Libor er bare toppen af isbjerget. I en tid med markant mange finansielle lovbrud, hvem ved, hvad det vil lykkes "Borgernes gældsundersøgelser" at afsløre? Og når vi er i en tid, hvor endda lovgivningen manipuleres af finansielle interesser, hvorfor skulle modstanden så begrænses til "ulovlig" gæld? Når nu sammenbruddet i 2008 kom af en dyb systematisk korruption, hvor risikable finansielle produkter blev gjort til risikofrie, ikke i deres egen egenskab,

men fordi regeringen og Federal Reserve holdt dem, der begik forbrydelserne, skadesløse.

Gerningsmændene bag disse "masseødelæggende finansielle instrumenter", (som Warren Buffett kaldte dem), blev belønnet, imens husejere, andre låntager og skatteydere stod tilbage med deres værdikollapsede ejendomme og mere gæld end før.

Det er en del af den sammenhæng i uretfærdig økonomi, politik eller sociale forhold, som tvinger låntagere til at optage lån. Når uretfærdigheden er så omsiggribende, er så ikke al eller næsten al gæld uretmæssig? I mange lande vil faldende realløn og nedskæringer i offentlig service ligefrem tvinge folk til at optage gæld, bare for at opretholde deres levestandard. Er gæld overhovedet legitim, når det opstår som følge af systemiske forhold, der påvirker langt størstedelen af mennesker og nationer? Hvis ikke, så vil et oprør mod uretmæssig gæld få massive politiske konsekvenser. Følelsen af gennemgribende, systemisk uretfærdighed er til at tage at føle på i de såkaldte udviklingslande og er en stigende svøbe for resten. Afrikanske og latinamerikanske lande, Syd og Østeuropa, multietniske områder, studerende, husejere med lån, kommuner, de arbejdsløse... listen over de, der lider under enorm gæld, som de ikke selv er skyld i, er uendelig. De deler den opfattelse, at deres gæld på en eller anden måde er uretfærdig og uretmæssig, selv om der ikke er lovmæssig basis for denne opfattelse. Der er derfor opstået et omsiggribende slogan, blandt aktivister og modstandere, som lyder: "Vi skylder ikke noget. Vi vil ikke betale".

Udfordringerne med den slags gæld kan man ikke komme omkring alene ved at kigge i lovgivningen, fordi lovene er udformet, så de tilgodeser kreditorerne. Dog er der en mulighed for at udfordre ellers lovlig gæld, med princippet om "modbydelig gæld". Oprindeligt beskriver det gæld, der stiftes på vegne af en nation, af dens ledere og som ikke ligefrem gavner nationen – denne tankegang kan udvides til at blive et kraftfuldt redskab for en systemisk ændring.

Stagnerende lønninger tvinger familier til at låne for blot at overleve

"Modbydelig gæld" var nøglekonceptet i gældsundersøgelser, der blev foretaget for nylig på nationale niveauer, bl.a. i Ecuador i 2008, som førte til misligholdelse af milliarder af deres udenlandske gæld. Det skete der ikke noget særligt ved, hvilket satte en farlig kurs (set fra

kreditorernes synspunkt). Grækenlands sandhedskommission for offentlig gæld undersøger nationens overordnede gæld, med de samme muligheder i tankerne. Andre lande kigger garanteret med, fordi deres gæld, som sandsynligvis ikke kan tilbagebetales, dømmer dem til en evighed med stramninger, lønnedskæringer, afgivelse af naturressourcer, privatisering o.s.v. for at kunne vedblive at have gæld (og forblive en del af det globale finansielle system).

I de fleste tilfælde bliver gæld aldrig betalt ned. Ifølge en rapport af "Jubilee Debt Campaign" har Jamaica siden 1970 lånt 18,5 milliard \$ og tilbagebetalt 19,8 milliard \$ - og alligevel skylder de stadig 7,8 milliard \$. I den samme periode har Filippinerne lånt 110 milliard \$, tilbagebetalt 125 milliard \$ og skylder stadig 45 milliard \$. Dette er ikke enkeltstående tilfælde. I bund og grund er det, der sker her, at penge i form af arbejdskraft og naturressourcer suges ud af disse lande. Der fjernes mere, end der tilføres, takket være det faktum, at disse lån er belastet med renter.

Hvilken gæld er "modbydelig"? Nogle eksempler er indlysende, sådan som lånene til bygning af det berygtede Bataan atomkraftværk, hvor partnerne Westinghouse og Marcos profiterede enormt på et anlæg, der aldrig kom til at producere elektricitet eller juntaens militære udgifter i El Salvador eller Grækenland.

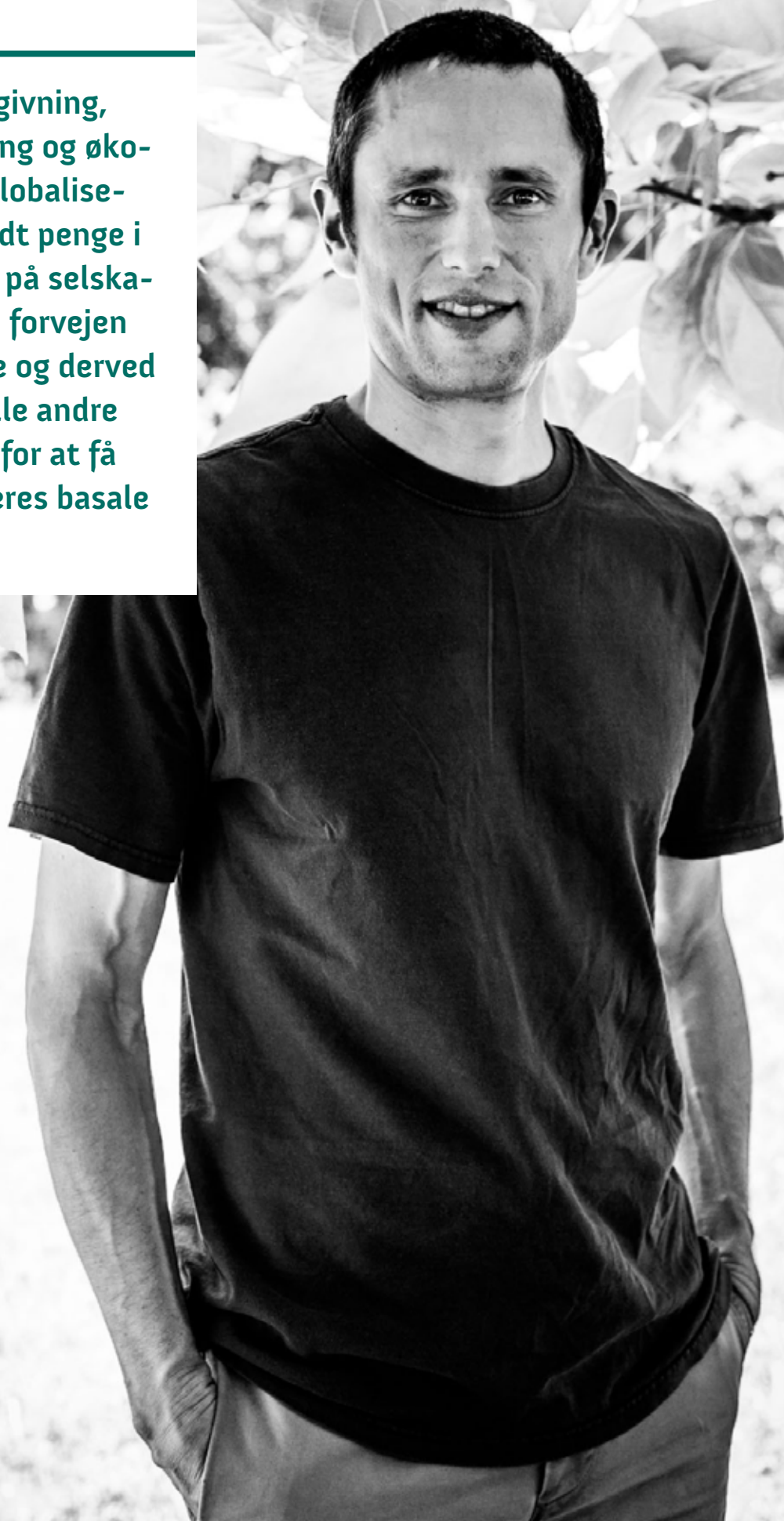
Men hvad med den kæmpe mængde lån, der finansierer kæmpe centraliserede udviklingsprojekter? Neoliberalistisk ideologi mener, at det er til stor fordel for et land, men nu bliver det tydeligt, at de primære fordele går til virksomheder fra det land, der yder lånene. Desuden gør omfanget af denne udvikling det muligt for modtagerlandet, at generere udenlandsk valuta ved at lukke op for deres petroleum, mineraler, tømmer eller andre naturressourcer, der kan udbyttes eller ved at ændre samfundsstøttende lokale landbrug til handels-landbrugsvirksomheder eller ved at gøre arbejdskraften tilgængelig for globale kapitalinteresser. Den udenlandske kapital, der skabes er tiltænkt afdrag på lån, og kommer ikke til at gavne menneskene. Så vi kan måske godt sige, at det meste gæld, som udviklingslandene har, er "odiøs" og skabt af koloniserende og imperialistiske relationer.

Det samme kan siges for kommuners, husholdningers og personlig gæld

Skattelovgivning, deregulering og økonomiske globalisering har ledt penge i hænderne på

Skattelovgivning, deregulering og økonomiske globalisering har ledt penge i hænderne på selskaber og de i forvejen meget rige og derved tvunget alle andre til at låne for at få dækket deres basale behov.

selskaber og de i forvejen meget rige og derved tvunget alle andre til at låne for at få dækket deres basale behov. Kommuner og regionale myndigheder er nu nødt til at låne for at kunne give den service, som skatteindtægterne engang betalte, før industrien flygtede til de steder, som var mindst reguleret og med de laveste lønninger i det globale "kapløb mod bunden". Studerende bliver nødt til at låne for at gå på universitetet, hvor der tidligere var langt større støtte fra regeringen.

Stagnerende lønninger tvinger familier til at optage lån for at overleve. Den stigende overflod af gæld kan ikke forklares med en stigende dovenskab og uansvarlighed. Gælden er systemisk, og noget man ikke kan flygte fra. Det er ikke retfærdigt, og folk ved det. Efterhånden som konceptet om uretmæssig gæld spredte sig, vil det moralske behov for at tilbagebetale dem svinde ind, og nye former for modstand mod gældsskruen vil opstå. Og faktisk er der allerede steder, hvor man er mest påvirket af den økonomiske krise (ex. Spanien) en stærk "anti-tvangsauktions" bevægelse, der udfordrer lovligheden af gæld på ejendomme, og de har endda fået en aktivist valgt ind som borgmester i Barcelona.

Som dramaet i Grækenland har vist os, nedkæmpes isolerede oprør, og modstand bliver let nedkæmpet. Grækenland stod, helt alene, overfor et heftigt valg mellem at kapitulere overfor de europæiske institutioner og blive ramt af stramninger, som var endnu mere vidtgående end dem det græske folk afviste ved folkeafstemningen eller imødegå et fuldstændigt nedbrud af deres banker. Efter som det sidste ville medføre en humanitær katastrofe, valgte Syrizaregeringen at kapitulere. Ikke desto mindre gav Grækenland dermed en vigtig viden videre til resten af verden ved at vise sandheden om gældsskruens slaveri, ligesom det også afslørede de udemokratiske institutioner som Den europæiske centralbanks magt til at diktere et lands egen økonomiske politik.

Ud over decideret modstand, finder folk også måder, hvorpå de kan leve udenfor det konventionelle finansielle system - og i den proces, viser de vejen til, hvad der måske kommer til at erstatte det nuværende system. Komplementær valuta, tidsbanker, direkte salg til kunder, landbrugsfællesskaber, retshjælpsfællesskaber, netværk for gaveøkonomi, værktøjsbiblioteker, sundhedsfællesskaber, børnepasningsfællesskaber og andre former for økonomisk samarbejde

udvikler sig eksplosivt i Grækenland og Spanien og på mange måder minder det om den traditionelle form for kommunisme, som stadig eksisterer i samfund, der ikke har fulgt med tiden.

Gæld er så stærk en mobiliserende faktor, fordi det findes alle steder, og fordi vi psykisk er så påvirket af det. I modsætning til klimaforandringer, som er lette at henvise til, at det kun er teoretisk vigtigt, eftersom supermarkederne stadig er fulde af fødevarer og vores aircondition fortsat virker. Gæld har en direkte og synlig påvirkning på et voksende antal menneskers liv: et åg, en byrde, en konstant indskrænkning af deres frihed. Trejeredede af amerikanerne har en eller anden form for gæld. Studerende i USA står for mere end 1.3 milliard \$, hvilket svarer til et gennemsnit på 33.000 \$ pr. studerende, der afslutter sin uddannelse. Kommuner rundt omkring i landet skærer deres service ind til benet, fyrer ansatte og skærer ned på pensionerne. Hvorfor? For at betale af på deres gæld. Det samme gælder for hele nationer, når kreditorer - og de finansielle markeder, som styrer dem, strammer skruen på Sydeuropa, Latinamerika, Afrika og resten af verdenen. De fleste mennesker er lette at overbevise om, at gæld er blevet en tyrann i deres liv.

"Vil ikke betale" er en form for protest, der er let tilgængelig for den fragmenterede digitale borger

Det der er sværere for dem at se er, at de nogensinde kan komme fri af deres gæld, som anses for at være "uundgåelig" eller "knusende". Det er derfor, at selv en mindre udfordring af gældens lovmæssighed, som eksempel de førnævnte borgerundersøgelser har en antydning af revolution. De stiller spørgsmålstejn ved vores forestilling om gæld. Hvis en slags gæld kan nulstilles, så kan alle slags gæld måske - ikke kun for nationer, men også for kommuner, skoler, hospitaler og enkeltpersoner. Det er derfor de europæiske myndigheder gjorde Grækenland til genstand for ydmygelse - de havde behov for at opretholde principperne om den ukrænkelige gæld. Det var også derfor, der blev brugt hundrede af milliarder dollars til at redde kreditorer, der havde lavet dårlige udlån i opløbet til finanskrisen i 2008, og at der ikke blev brugt så meget som en penny til at redde dem, der havde optaget lånene.

Ikke alene har gæld potentialet til at være en fokuspunkt med næsten universel tiltrækningskraft, det viser sig også at være et specielt godt politisk pressionsmiddel. Det betyder, at en

gældsmodstand fra masserne vil få katastrofale følger for det finansielle system. Kollapset af Lehman Brothers i 2008 viste, at systemet er så højt gearet og så tæt forbundet, at selv mindre forstyrrelse kan blive årsag til en massiv systemkrise. Desuden er "vil ikke betale" en slags protest, som er let tilgængelig for den fragmenterede digitale borger, som ikke har været en del af de politiske foreninger; måske den eneste form for digital handling, der har en reel indflydelse i den virkelige verden. Det er ikke nødvendigt med gadedemonstrationer eller oprør og konfrontationer med politi, når man stopper med at afbetale på kassekredit eller studielånet. Det finansielle system er følsomt overfor få millioner klik med musen. Heri ligger løsningen på dilemmaet, der blev fremsat af Silvia Frederici i *The South Atlantic Quarterly*: "I stedet for arbejde, udbytning og frem for alt arbejdsgivere så prominente i deres verden af rygende skorstene, så har vi nu låntagernes konfrontation, ikke med en arbejdsgiver, men med en bank som de endda konfronterer alene og ikke som en del af et fælles front og kollektiv samarbejde, som det var tilfældet med lønarbejderne." Så lad os organisere os og udbrede bevidsthed omkring det. Vi behøver ikke konfrontere banker, obligationsmarkedet eller det finansielle system alene.

Hvad kunne være det ultimative mål for bevægelsen af gældsmodstandere? Gældsproblemets systemiske natur antyder, at ingen af de politiske forslag, som er realistiske eller opnåelige i det nuværende politiske miljø er værd at forfølge. Nedsættelse af renter på studielån, tilbyde lettelse på boliglån, tøjle lønningsdagslån eller nedsætte gælden på den sydlige halvkugle kunne være politisk opnåeligt, men ved at afhjælpe de værste fejl ved systemet, gør man systemet en smule mere tåleligt og antyder dermed, at det ikke er systemet, der er problemet, men at vi bare skal rette de fejl, der er.

Gæld er en stærk faktor, fordi det findes i alt

Konventionelle omfordelingsstrategier, som ex. højere marginalskat på løn har også sine begrænsninger, mest fordi de ikke tager højde for gældskrisens dybe rødder, den økonomiske væksts opbremsning i hele verden eller som en marxist ville sige, det faldende udbytte på kapital. Flere og flere fremtrædende økonomer tilslutter sig – det inkluderer Herman Daly, E.F. Schumacher og endda (selv om ikke mange ved det) John Maynard Keynes – det argument, at

vi nærmer os afslutningen på vækst, primært men ikke kun pga. naturressourcemæssige årsager. Når vækst stagnerer forsvinder udlånsmulighederne. Eftersom penge skal lånes ud for at eksistere, vil gældsniveauerne øges hurtigere, end forsyningerne af penge til at servicere lånene kan skaffes. Dette resulterer i, som Thomas Piketty beskriver så tydeligt, i stigende gældssætning og koncentration af rigdom på få hænder.

De førnævnte politiske forslag har yderligere en fejl: de er så moderate, at de kun har meget ringe mulighed for at inspirere til en folkebevægelse. Reducerede renteniveauer eller andre trinvis reformer kommer ikke til at begejstre det apatiske og desillusionerede samfund. Tænk bare på "The Nuclear Freeze" bevægelse-

Eftersom penge skal lånes ud for at eksistere, vil gældsniveauerne øges hurtigere, end forsyningerne af penge til at servicere lånene kan skaffes. Dette resulterer i, som Thomas Piketty beskriver så tydeligt, i stigende gældssætning og koncentration af rigdom på få hænder.

sen i 1980'erne: de blev set på som naive og urealistiske af samfundets liberale, det skabte en dedikeret og højlydt bevægelse, der bidrog til meningsdannelsen bag START aftalerne i Reagans præsidentperiode. Den økonomiske reformbevægelse har brug for noget lignende og tilsvarende enkelt, forståeligt og samlende. Hvad med afskaffelse af al studiegæld? Hvad

med et jubelår, en frisk start for boligæld, studiegæld og national gæld?

Problemet er, at afskaffelse af gæld også betyder, at man sletter de betingelser, som hele vores finansielle system er bygget på. Disse betingelser er basis for vores pensionsfonde, solvensen i vores banker og bedstemors opsparingskonto. En opsparingskonto er intet mere end en gæld, som banken skylder dig. For at forhindre kaos, skal en enhed købe gæld for penge og derefter annullere gælden (helt eller delvist eller måske bare reducere renten til nul). Heldigvis er der dybere og mere elegante alternativer end den konventionelle omfordelingsstrategi. Jeg vil nævne to af de mest lovende: Positiv Money og valuta med negativ rente.

Begge disse medfører en fundamental ændring i den måde penge skabes. Positiv Money henviser til penge, der skabes direkte af regeringen, uden gæld og som kan gives direkte til forgældede til betaling af deres gæld, eller det kan bruges til at købe gæld fra kreditorer og derefter nulstille gælden. Valuta med negativ rente (som er beskrevet i detaljer i Sacred Economics) indeholder en likviditetsafgift på det, man har i banken, altså beskatning af formue ved kilden. Det giver mulighed for rentefri lån, mindsker formuekoncentration på få hænder og tillader det finansielle system at fungere uden krav om vækst.

Radikale forslag som disse medvirker til en fælles erkendelse af, at penge, ligesom ejendom og gæld, er en sociopolitisk konstruktion. Det er en samfundsaf tale formidlet at symboler: tal på sedler, bits i computere. Det er ikke en fasttømret virkelighed, som vi kun kan tilpasse os. Aftalen, som vi kalder penge og gæld, kan ændres. For at gøre det, vil det dog kræve en bevægelse, der bestrider den nuværende uforanderlighed af pengesystemet, og som vil udforske alternativerne til det.

Ingen penge – kun tid

Af Eloneh Gaia Klit Malm, formand for JAK Danmark

En tidsbank er et udvekslingsredskab, som kan bruges til at samle folk og skabe lokal udvikling. I en tidsbank er valutaenheden tid. I et tidsbankfællesskab deponerer man tid i banken ved at hjælpe andre og hæver sin tid i banken, når man selv har brug for hjælp.

Hvordan virker en tidsbank

1. Alle har noget at byde ind med i fællesskabet – det handler blot om, at man hjælper hinanden med at afdække, det den enkelte kan bidrage med.
2. Ingen penge – kun tid
Når et medlem af tidsbanken har brug for hjælp, er det dem, der styrer tidsbankens opgave, at matche behov med den rette hjælper og skabe kontakten. Det er vigtigt, at der er tillid mellem de personer, der matches, og det kan tidsbanken være garant for.
3. Ved at give tid optjener du også tid, som du selv kan bruge på at få hjælp, undervisning, selskab, eller hvad der ellers findes af muligheder i tidsbanken. Kun fantasien og skattevæsnet sætter grænser.
4. Det gavner både dig og det fællesskab tidsbanken omfatter. Ud over direkte fordele af at få og give hjælp, giver det også et dybt fællesskab med de andre i lokalområdet, får den enkelte til at føle sig værdifuld, opbygger selvværd, hjælper unge eller ledige tættere på beskæftigelse

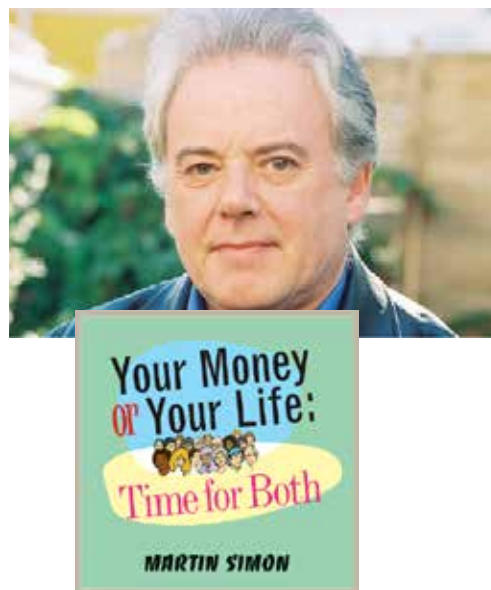
Der er størst chance for succes, hvis tidsbanken tilpasses behovene.

Erfaringer fra Timebanking i England

Inden man laver sin egen tidsbank, er det en god idé at lave en undersøgelse af fællesskabets ressourcer og behov, så tidsbanken kan designes på baggrund af fakta. Samtidig er det også vigtigt at se tidsbanken som et værktøj til en lokal udvikling, i stedet for at gøre det til et isoleret projekt. Når man går i gang, så brug udviklingsværktøjer, som er gennemsigtige og understøtter de lokale i at udtrykke deres mål, behov og ressourcer. Design tidsbanken på basis af de mål, der er aftalt i fællesskabet og forstå, at der findes mange forskellige modeller. Accepter, at de der håndterer "tidsudvekslingen" ikke kan løse alt og undersøg og arbejd med bæredygtighed i forhold til deltagerne, koordinatorene, strukturerne og eventuelle økonomiske støtter.

JAK Danmark får den 4. november besøg af Martin Simon, som er stifter af tidsbanker i England, hvor han etablerede den første tidsbank "Fair Shares" i 1998. I 2003 blev han leder af Timebanking UK og havde en finger med i udviklingen af 250 tidsbanker med over 20.000 deltagere.

Martin Simon har i 2010 udgivet bogen *Your Money or Your Life: Time for Both*

Bogen handler om tidsbanker og fortæller om, hvor meget vi i virkeligheden har behov for hinanden og for samarbejde. Bogen viser de forskellige måder, han ser folk bryder fri af den massive afhængighed af det finansielle system. Han inviterer os til at ændre både vores eget og andres liv, så vi sammen kan nyde et rigere og sjovere liv, ved at være en del af en ny stærk folkebevægelse.

Se mere om tidsbanker på:

www.timebank.dk

www.timebanking.org

www.fairshares.org.uk

Nu får du KundeKroner fra Totalkredit

Har du realkreditlån hos Totalkredit, er der KundeKroner på vej til dig. Faktisk har du allerede fået de første ved terminsbetalingen den 30. september.

KundeKroner er en rabat, som du får, når du har et privat realkreditlån i Totalkredit gennem dit pengeinstitut. Dine KundeKroner fremgår af terminsopkrævnin-gen på oversigten fra betalingsservice.

Så mange KundeKroner får du

Dine KundeKroner afhænger af rest-gælden på dit realkreditlån. Du får 0,1% årligt af din restgæld i rabat frem til juni 2019. Har du fx et lån på en million kr., får du 250 kr. pr. kvartal i rabat. Netop fordi KundeKroner gives som en rabat i bidragsbetalingen, bliver de ikke beskattet som personlig indkomst. Dit skattefradrag for rente- og bidragsbetaling reduceres med rabatten.

Derfor får du KundeKroner

Totalkredit er som noget helt særligt primært ejet af en forening af kunder, Forenet Kredit. Det er en fordel for dig som kunde, fordi foreningen ønsker, at det overskud, de får fra blandt andet Totalkredit, skal komme kunderne til gode.

Derfor har foreningen mulighed for at give et årligt tilskud til Totalkredit, som Totalkredit kan give videre til dig og alle de andre kunder i form af KundeKroner.

Totalkredit er det eneste realkredit-selskab, som giver penge tilbage til kunderne. Og det er målet, at der også fremover vil komme flere KundeKroner til dig hvert år.

Du får KundeKroner helt frem til 2019

Både i 2016 og i første halvdel af 2017 er det gået godt for Totalkredit. Derfor har Totalkredit allerede nu lagt sig fast på, hvor mange KundeKroner du får frem til juni 2019. Hvor mange KundeKroner, du får efterfølgende, afhænger

af, hvor meget tilskud Totalkredit modtager fra Forenet Kredit. Tilskuddet afgøres blandt andet af, hvor godt det går i Totalkredit. ■

Læs mere om KundeKroner og beregn, hvor mange KundeKroner du får på

totalkredit.dk/boliglan/kundekroner

KUNDEKRONER

GARANTMØDE 2017

Lørdag den 28. oktober
på Vejlsøhus i Silkeborg
Tilmelding på 86 81 16 11
og på folkesparekassen.dk

Læs
også:

- Halvårsregnskab - Flere udlån i første halvår
- Mere tid til kunderne
- Nye kolleger på Frederiks Allé
- Log på din mobilbank med fingeren

Flere udlån i første halvår

Halvårsregnskab 2017

af Martha Petersen, direktør

I første halvår har Folkesparekassen konstateret en udlånsvækst på 5,1 %, hvilket er det højeste i flere år. Den stabile udvikling i dansk økonomi afspejler sig i kundernes øgede lånelyst. Det er primært udlån til bolig i form af prioritetslån samt udlån til erhverv, der ligger bag det øgede udlån.

Generelt om sparekassens indtjening

Folkesparekassen har haft en fremgang i udlån på 5,1 %. Til trods herfor falder renteindtægterne. En af årsagerne hertil er, at Folkesparekassen i foråret 2016 besluttede at nedsætte renten på lavrentelån fra 4,5 % til 3,5 %. En anden forklaring er, at der fortsat er et nedadgående pres på udlånsrenterne som følge af konkurrencesituationen. Samlet set betyder det adgang til billigere finansiering for sparekassens kunder.

Folkesparekassens gebyr- og provisionsindtægter falder også. Det skyldes blandt andet ophør af et samarbejde med en række andre mindre pengeinstitutter omkring clearing. Derudover betyder en regnskabsteknisk ændring, at gebyr for etablering af lån ikke kan medtages fuldt i regnskabet i det år, hvor lånet er etableret. Gebyret skal i stedet medtages forholdsvis mæssigt over den årrække, lånet løber. Det giver umiddelbart et fald i indtægterne, selvom pengene rent faktisk er modtaget. Endelig har der i modsætning til 2016 ikke været så stor aktivitet med omlægning af realkreditlån. Indtjeningen er positivt påvirket af urealiserede kursgevinster på obligationsbeholdningen. Det kan tilskrives de fortsat faldende renter i samfundet.

Folkesparekassen har i første halvår 2017 lavere omkostninger sammenlignet med første halvår 2016. Dette skyldes hovedsageligt en reduktion af bemanningen, dels som følge af lukningen af Ebeltoft afdeling i foråret 2016, dels som følge af en organisatorisk tilpasning i forbindelse med ophøret af samarbejdet omkring clearing. Nedskrivningerne er på et meget lavt niveau, hvilket kan henføres til en god økonomi hos kunderne.

Halvårsrapporten kan ses i sin fulde længde på hjemmesiden:

folkesparekassen.dk/regnskaber

Resultatopgørelse 1. halvår 2017

(i 1.000 kr.)

	1. halvår 2017	1. halvår 2016
Renteindtægter	9.107	10.133
Renteudgifter	138	153
Netto renteindtægter	8.969	9.980
Udbytte af kapitalandele	0	141
Gebyr og provisionsindtægter	5.726	6.938
Afgivne gebyrer og provisionsudgifter	423	355
Netto rente- og gebyrindtægter	14.272	16.704
Kursreguleringer	1.875	1.824
Andre driftsindtægter	1.000	2.060
Udgifter til personale og administration	13.846	15.256
Af- og nedskrivninger på immaterielle og materielle aktiver	266	423
Andre driftsudgifter	7	45
Nedskrivninger på udlån m.v.	150	578
Ordinært resultat før skat	2.878	4.286
Ekstraordinære poster	0	0
Resultat før skat	2.878	4.286
Skat	649	954
Årets resultat	2.229	3.332

Balance pr. 30. juni 2017

(i 1.000 kr.)

	30. juni 2017	31. dec 2016
Aktiver		
Kassebeholdning og anfordringstilgodehavender hos centralbanker	54.355	35.820
Tilgodehavender hos kreditinstitutter og centralbanker	44.658	33.508
Udlån	337.004	320.585
Obligationer	275.783	311.096
Aktier mv.	16.216	14.906
Aktiver tilknyttet puljeordninger	25.748	14.722
Materielle aktiver	8.254	8.161
Andre aktiver	4.572	5.221
Aktiver i alt	766.590	744.019
Passiver		
Gæld til kreditinstitutter og centralbanker	16.159	30.515
Indlån	607.064	577.079
Indlån i puljeordninger	25.748	14.722
Andre passiver	13.791	20.034
Hensatte forpligtelser	0	0
Egenkapital	103.828	101.669
Passiver i alt	766.590	744.019
Ikke balanceførte poster		
Garantier	172.495	168.854
Andre forpligtelser	20.905	19.108
Ikke balanceførte poster i alt	193.400	187.962
Sparekassens soliditet i procent andrager	20,6	20,7

Mere tid til kunderne

Måske har du prøvet at ringe til Folkesparekassen og har fået en anden stemme i røret, end du plejer? Eller du har prøvet at hæve Euro til ferien i automaten i stedet for ved kassen? Så har du opdaget, at vi har foretaget nogle ændringer i sparekassen. Ændringerne har det mål at gøre det enklere for dig at være kunde og give mere tid til rådgivning.

Folkesparekassen er kundernes pengeinstitut, og vi lægger stor vægt på, at du som kunde får en god oplevelse, når du henvender dig til os. Sådan vil vi gerne have, det skal blive ved med at være. Så vi arbejder hele tiden på at kunne følge med i den hastige udvikling, der i disse år finder sted i banksektoren.

Det gælder nye krav fra myndighederne, men især også nye ønsker og krav om mere relevant rådgivning fra vores kunder. Det betyder, at vi skal være hurtigere til at ekspedere sager og med helt fremme på de digitale løsninger.

Ændring af organisationen

I foråret foretog vi derfor nogle ret markante ændringer i organisationen under overskriften "Mere tid til kunderne". Dels blev der oprettet en ny funktion, hvor en stor del af det arbejde, rådgiverne havde med at udarbejde dokumenter, blev lagt over. Dels etablerede vi en Kundeservice-funktion, så alle

telefonopkald og henvendelser i øvrigt nu lander her, inden de eventuelt bliver sendt videre til en rådgiver.

Derfor kan du nu 'risikere' at få Birgitte fra Silkeborg i røret, selvom det er én i Aarhus, du gerne vil tale med. Medarbejderne er stadig de samme, og de sidder også i den afdeling, de plejer. Men fordi de nu er flere til at dele de indkommende opkald, vil du for det meste opleve, at det går hurtigere at komme igennem til os på telefonen.

Samtidig kan kundemedarbejderne svare på rigtig mange spørgsmål, så der som oftest ikke er behov for at blive stillet igennem til en rådgiver.

Kontanter og valuta

For at give Kundeservice mest mulig tid til at ekspedere telefonopkald og udføre andre administrative opgaver, er kassefunktionen blevet delvist selvbetjent.

Det betyder, at du selv putter dine mønter i mønttælleren og afleverer kvitteringen i en konvolut sammen med eventuelle sedler. Næste morgen åbner vi konvolutten, tæller pengene op og sætter dem ind på den konto, du har angivet på konvolutten.

Du kan ikke længere hæve kontanter ved kassen - heller ikke valuta. Til gengæld har vi fået Euro i vores

kontantautomater i Aarhus og Silkeborg. I Odense og resten af landet henviser vi til hæveautomater i andre pengeinstitutter. Valuta kan ofte med fordel hæves på destinationen. For eksempel når du lander i en lufthavn i udlandet.

Helhedsrådgivning

Selvom rådgiverne - med de nye tiltag - er blevet frigjort fra en del opgaver, betyder det ikke, at de kommer til at kede sig. Tværtimod. De har i stedet fået mere tid til det, de er bedst til. Nemlig at give dig og de øvrige kunder en god og kompetent rådgivning. Derfor vil du fremover - og med jævne mellemrum - blive inviteret til rådgivningsmøde i din afdeling. Her får du en rigtig god mulighed for en snak hele vejen rundt om din økonomi. Det gælder både daglig økonomi, indlån og udlån samt forsikring og pension.

Du kan blandt andet få svar på, om der er penge at spare ved at gøre noget anderledes. Det vigtigste er, at du kan gå fra mødet i vished om, at din økonomi er skruet sammen på den bedst tænkelige måde, og at du har de rigtige pensionsordninger og forsikringer, der dækker dig bedst muligt. Har du penge, du gerne vil investere, kan vi også hjælpe dig med at finde ud af, hvilken investering, der passer bedst til dig. ■

Nye kolleger på Frederiks Allé

I Folkesparekassens afdeling i Aarhus kan du møde to nye ansigter.

Stine Slumstrup Ebbesen er pr. 1. august ansat som rådgiver.

Stine er 30 år og fra Aarhus. Her bor hun også i dag sammen med sin mand og deres søn Julius på halvandet år.

Hun kommer fra Sparekassen Kronjylland, hvor hun har været ansat i forskellige afdelinger de sidste 8 år. Det er også hos Kronjylland hun har fået sin bankuddannelse. Først som finansselev og siden som akademiøkonom. Så det er en både kompetent og erfaren rådgiver, vi har fået til Frederiks Allé.

Stine glæder sig rigtig meget til at lære sine nye kunder at kende – og ikke mindst til at give noget god rådgivning. Derudover skal Stine også være afdelingens forsikringsansvarlige. Det betyder i praksis, at hun skal holde trit med de forsikringer, vi tilbyder i Folkesparekassen, og sørge for, at de øvrige kolleger i afdelingen også er opdaterede på forsikringsområdet.

I sin fritid bruger Stine tid med sin familie og vennerne, og hun holder meget af at udnytte de mange kulturelle tilbud, som byen byder på. For eksempel med et besøg på det nye Dokk1 ved Aarhus Havn. Hun og manden går også meget op i at cykle, så når tiden tillader det, tager hun sig en tur på racercyklen. ■

Kasper Kragelund er pr. 26. juni ansat som finanstraineé.

Kasper er 27 år og bor i Aarhus C med sin kæreste Christina, der læser til lærer på seminarieret. Han er født og opvokset i Ikast, og tog sin studentereksamen på Ikast Gymnasium i 2009. Efter endt uddannelse arbejdede han på bostedet Agerbo i Herning og hos DK Company i Ikast.

I 2015 satte han sig igen til rette på skolebænken og afsluttede i juni 2017 uddannelsen som finansøkonom på Erhvervsakademiet Dania i Hobro. Under uddannelsen nåede han også lige at stifte bekendtskab med ejendomsmæglerbranchen, som salgsassistent hos Estate Ejendomsmægler.

Som finanstraineé i Folkesparekassen har Kasper allerede fået ansvaret for sin egen portefølje af kunder, som han glæder sig til at møde. Han er allerede godt klædt på med bankviden fra akademiet, men han ser frem til at få rygsækken fyldt med endnu mere brugbar viden og praktiske erfaringer fra virkeligheden.

I sin fritid bruger Kasper meget tid på fodboldbanen eller med en golfkølle i hånden. Derudover bliver weekenderne tilbragt med hyggestunder sammen med kæresten og med ture til det midtjyske, hvor familien og nogle af vennerne befinder sig. ■

Log på din mobilbank med fingeren

Du kender det sikkert allerede fra for eksempel MobilePay og e-Boks. Men nu kan du også logge på Folkesparekassens Mobilbank ved hjælp af fingeraftryksgenkendelse.

Du slår funktionen til ved at vælge Indstillinger i menuen, der gemmer sig bag de tre prikker i øverste højre hjørne. Aktivér 'Brug fingeraftryk til at logge på' og du er i gang.

Funktionen kræver naturligvis, at din smartphone har mulighed for at vælge Touch ID eller touchbaseret login. Den er tilgængelig på iPhone 5S og nyere, samt på Android telefoner opdateret til version 6.0 eller nyere. ■

Er du
tilmeldt vores
nyhedsmail?

Få de aktuelle nyheder
direkte i din indbakke.
Tilmeld dig nu på
folkesparekassen.dk

Har Danmark lært at redde banker?

Af Jan Christensen og Lars H. Nielsen, bestyrelsesmedlemmer Fair Bidragssats

Staten reddede i juni måned Vestjysk bank fra konkurs. Det skete ved, at staten solgte sine aktier til et konsortium bestående af bl.a. Nykredit og Novo. De fik banken for 1 kr. pr aktie mod at stille 700 mio. kr. til rådighed i risikofrig kapital. Straks efter steg aktieværdien til det 10-dobbelte.

Dermed tabte staten et milliardbeløb, men Folketing og regering kan selvfølgelig ikke se passivt til, når en bank styrer mod konkurs. Til gengæld kunne vi i Fair Bidragssats godt tænke os, at politikerne lærte af de tidligere erfaringer med bankredninger.

Undgå bobler

Liikanen-rapporten fra 2012 dokumenterede, at der er behov for opsplitning af banker, så den almindelige bankdrift adskilles fra den spekulative. De mange pyramidespilslignende produkter, som finanssektoren sælger til sig selv (swaps, risikoforsikringer m.v.) er med til at opbygge bobler. Når boblerne brister er det til stor skade for samfundet.

https://en.wikipedia.org/wiki/Liikanen_report

Boligejerne i Fair Bidragssats har en stor interesse i en bæredygtig finanssektor, da bankernes og kreditforeningernes tab væltes over på kunderne i form af højere gebyrer og bidragssatser.

Den finansielle sektor må indrettes på en mere ansvarlig måde, hvis vi skal undgå en ny finanskrisen, der ligner krisen, som ramte den vestlige verden i 2007 - 2008. Vi må afskærme den nødvendige klassiske finansielle virksomhed (udlån, boligfinansiering, erhvervslån) fra spekulation i swaps m.v.

Bedre lovgivning

Vi ønsker både bedre lovgivning i fremtiden og straks-løsninger her og nu, i form af banker og kreditforeninger, der ikke er involveret i spekulation og risikable investeringer.

Har Danmark lært at redde banker? Nej ikke endnu. Den strategiske mulighed for at gøre

banksektoren mere stabil blev ikke udnyttet af det store folketingsflertal i juni måned.

Vi håber, det sker næste gang

Desværre misbruger Nykredit kravene fra Basel IV om polstring til at vokse en koncern. Samtidig sker redningen af Vestjysk bank uden, at det sikrer en opsplitning af spekulativ bankdrift fra den økonomiske infrastruktur. Nykredit har institutionelt ikke lært af koncernens swap-skandale. Det har staten heller ikke, fordi Folketinget ikke lægger strategiske linjer for bankredninger med et klart ikke-spekulativt sigte.

Vi så helst, at bankernes spekulative investeringsaktiviteter blev adskilt fra den samfunds nødvendige økonomiske infrastruktur. Herunder den, som angår vores boliger og finansieringen af dem.

For i dag ser vi igen og igen, at de gebyrer og indtægter, som realkreditinstitutterne opkræver af deres kunder, i virkeligheden sendes videre til aktionærer og ejere og ikke benyttes til den polstring, som man oprindeligt begrundede opkrævningerne med.

Brug bankpakkerne til at forhandle struktur

Det er ikke gratis at kræve opsplitning af banker, så de finansielle supermarkeder nedlægges.

For 17-18 år siden fandt Nyrup regeringen ud af, at det ville koste staten mellem 150 og 200 mia. kr. i erstatning - og det er ikke blevet mindre i dag. Markedsværdien af alene Nordea og Danske Bank er ca. 600 mia. kr. og en opsplitning vil sænke værdien betydeligt.

Derfor er det vigtigt at handle strategisk i forbindelse med statens redningsaktioner (bankpakkerne). Her er bankernes værdi i bund og staten (læs: samfundet) har forhandlingsretten.

Se annoncen fra **Fair Bidragssats** på side 35

OVERBLIK

FÅ ET GRATIS
TJEK AF HELE
DIN ØKONOMI

JAK pengeinstitutter

Folkesparekassen, Silkeborg

Herningvej 37,
8600 Silkeborg
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Tlf.: 86 81 16 11/Fax: 86 81 13 75
Åbningstid:
mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
torsdag kl. 10.00 – 17.30

Folkesparekassen, Odense

Dalumvej 11,
5250 Odense SV
Tlf.: 66 11 22 31/Fax: 65 91 62 31
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

Folkesparekassen Aarhus

Frederiks Alle 43, 8000 Aarhus
Tlf. 86 13 51 00/ Fax 86 18 03 08
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

JAK Fonden

En fond der virker for JAKs tanker

- Rentefrie lån
- Fremme af humanitet, tolerance og næstekærlighed i teori og praksis

Donationer til fonden kan ske på mange måder. Bl.a. andels/garantibeviser der vil kunne udnyttes til at yde lavtforrentede lån til unge mennesker under uddannelse

Billige lån til bæredygtige formål

**Kontakt Folkesparekassen
for at høre nærmere om
ØKOlån.**

Elmebech ApS

Wildersgade 43A, 1. tv
1408 København K

Tlf. 3295 9403 Fax. 3295 9409
Mobil 2120 9404
E-mail: elmebech@elmabech.dk

Henning Bech Frederiksen

Rådgivende Civiløkonom, HD

Beplantning – Træpleje – Beskæring
– Fældning – Hegn – Rådgivning
– Pleje og vedligeholdelse

**Anders Matthiessen
Anlægsgartnerfirma**

Skudehavnsvej 17 A
2100 København Ø
Tlf. 35 26 70 38

•Nyt realkreditinstitut på vej • ny lovgivning • ekspertudvalg • dom til Totalkredit •
• 30.500 følgere på Facebook • 1.135 medlemmer • høring på Christiansborg •
• Folkemødet 2016 med JAK Danmark • etableret 2016 •

VI ÆNDRER PÅ FREMTIDEN

SAMMEN FOR EN
FAIR BIDRAGSSATS

www.jakdanmark.dk

JAK Danmark blev stiftet i 1931 og har siden arbejdet med at udvikle et retfærdigt økonomisk system.

JAK Danmark har gennem årene udbredt kendskabet til bevægelsens tanker og inspireret andre til at tænke i alternative økonomiske systemer.

JAK Danmark arbejder for en økonomi uden rente og uden spekulation.

JAK Danmark arbejder for et samfund med et retfærdigt økonomisk system.

Bogstaverne JAK står for Jord ,Arbejde og Kapital, som er de tre faktorer, hvis samvirke er grundlag og betingelse for al produktion, på hvilke ethvert samfund er bygget op, og hvoraf al menneskelig eksistens er afhængig.

Pengerente fører til et samfund ude af balance, hvor samfundets svageste altid må betale til samfundets rigeste via renter på gæld og renters rente.

JORD står for alle de ressourcer, som vi mennesker har til rådighed for vore aktiviteter på denne jord

ARBEJDE står for alle de tiltag, som vi mennesker gør med de ressourcer, vi råder over.

KAPITAL står for alle de resultater, der kommer ud af jord og arbejde på såvel det materielle som det mentale plan.

FØLG JAK DANMARK PÅ:

Facebook: jakdanmark web: www.jakdanmark.dk JAKs nyhedsbrev